

Міністерство освіти і науки України
Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка
Фізико-математичний факультет
Кафедра загальної педагогіки та андрагогіки

МЕТОДОЛОГІЯ ТА ОРГАНІЗАЦІЯ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Електронний посібник
для самостійної роботи та дистанційного навчання
здобувачів освітнього ступеня «магістр»
(денна форма навчання)

Галузь знань: 01 Освіта
Спеціальність: 011 Освітні, педагогічні науки

Полтава
2022

Зміст

Укладачі.....	3
Вступ.....	4
Опис навчальної дисципліни.....	5
Анотовані конспекти лекцій	9
Методичні вказівки (рекомендації) до семінарських занять і самостійної роботи	28
Модульний контроль знань магістрантів.....	41
Поточний контроль знань магістрантів	45
Семестровий контроль знань магістрантів	49
Критерії оцінювання навчальних досягнень магістрантів.....	52

Укладачі

Ільченко Олена Юріївна

доктор педагогічних наук, професор кафедри загальної педагогіки та андрагогіки
Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка, м. Полтава,
Україна,
ORCID ID 0000-0003-4869-274
ilchenko.olena@gmail.com

Мокляк Володимир Миколайович

доктор педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри загальної педагогіки та андрагогіки
Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка, м. Полтава,
Україна,
ORCID ID 0000-0001-9922-7667
vovchik01071981@gmail.com

Кононець Наталія Василівна

доктор педагогічних наук, доцент кафедри економічної кібернетики, бізнес-економіки та
інформаційних систем
ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі», м. Полтава, Україна,
ORCID ID 0000-0002-4384-1198
natalkapoltava7476@gmail.com

Методологія та організація наукових досліджень : електронний посіб. для самостійної
роботи та дистанційного навчання здобувачів освітнього ступеня «магістр» (денна форма
навчання) спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки, галузі знань 01 Освіта/Педагогіка /
укладачі : О. Ю. Ільченко, В. М. Мокляк, Н. В. Кононець. Полтава, 2022. 56 с.

Рецензент електронного посібника:

доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри теорії і
методики технологічної освіти
Полтавського національного
педагогічного університету
імені В.Г. Короленка

А. Ю. Цина

Електронний посібник для самостійної роботи та дистанційного навчання здобувачів
освітнього ступеня «магістрі» (денна форма навчання) спеціальності 011 Освітні,
педагогічні науки, галузі знань 01 Освіта/Педагогіка «Методологія та організація наукових
досліджень» затверджено і рекомендовано вченою радою Полтавського національного
педагогічного університету імені В.Г. Короленка (протокол №3 від 27.10.2022 р.).

Вступ

Метою вивчення навчальної дисципліни «**Методологія та організація наукових досліджень**» є підготовка висококваліфікованого викладача з розвиненою методологічною культурою, здатного до організації та здійснення науково-дослідницької діяльності у закладах вищої освіти.

Очікувані результати навчання з дисципліни:

1. Знати теоретико-методологічні засади науки, усвідомлювати її роль в сучасному світі.
2. Знати основи методології науково-педагогічного дослідження.
3. Аналізувати методи науково-педагогічного дослідження, вміти їх обирати і застосовувати відповідно до мети і завдань теоретичних пошуків.
4. Характеризувати етапи організації науково-педагогічного дослідження.
5. Знати сутність академічної доброчесності, дотримуватись її принципів.
6. Опанувати технологію написання наукових статей, доповідей, повідомлень, рефератів, кваліфікаційних робіт.
7. Володіти розвиненою методологічною культурою.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 90 год. (3 кредити ECTS), з них: на денній формі навчання (лекційних – 18 год., семінарських – 12 год., самостійної роботи – 60 год.). Вид підсумкового контролю – залік.

Враховуючи сучасні умови модернізації вищої школи, пріоритетність і важливість самостійної роботи у підготовці здобувачів, нами розроблено електронний посібник для їх самостійної роботи і дистанційного навчання. Мета посібника – допомогти здобувачами освітнього ступеня «магістр» спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки в ґрунтовному оволодінні навчальної дисципліни «Методологія та організація наукових досліджень». До змісту електронного посібника входить: опис навчальної дисципліни, анотований зміст лекцій, методичні вказівки (рекомендації) до проведення семінарських занять, самостійної роботи, матеріали контролю знань магістрантів (поточний, семестровий, модульний), критерії оцінювання навчальних досягнень здобувачів.

Опис навчальної дисципліни

Мета вивчення навчальної дисципліни: підготовка висококваліфікованого викладача з розвинутою методологічною культурою, здатного до організації та здійснення науково-дослідницької діяльності у закладах вищої освіти.

Попередні умови, необхідні для вивчення дисципліни:

Дисципліна вивчається у I семестрі. Базовими є філософія, педагогіка, психологія.

Семестр: I

Статус НД: обов'язкова

Кількість кредитів/годин: 3/90

Види індивідуальних завдань: не передбачено робочою навчальною програмою

Мова викладання: українська

Вид підсумкового контролю: залік

Очікувані результати навчання (РНД):

1. Знати теоретико-методологічні засади науки, усвідомлювати її роль в сучасному світі.
2. Знати основи методології науково-педагогічного дослідження.
3. Аналізувати методи науково-педагогічного дослідження, вміти їх обирати і застосовувати відповідно до мети і завдань теоретичних пошуків.
4. Характеризувати етапи організації науково-педагогічного дослідження.
5. Знати сутність академічної доброчесності, дотримуватись її принципів.
6. Опанувати технологію написання наукових статей, доповідей, повідомлень, рефератів, кваліфікаційних робіт.
7. Володіти розвинутою методологічною культурою.

Теми аудиторних занять та самостійної роботи:

1. Теоретико-методологічні засади науки, її витоки і генеза розвитку.
2. Наукове дослідження, його види і характерні ознаки.
3. Специфіка і сутність науково-педагогічного дослідження, етапи його організації.
4. Методологія і методи науково-педагогічного дослідження.
5. Технологія організації історико-педагогічного дослідження.
6. Технологія і вимоги до написання наукових статей, доповідей, повідомлень, рефератів.
7. Технологія виконання і захисту кваліфікаційних (магістерських) наукових робіт.
8. Поняття академічної доброчесності, фундаментальні цінності і принципи її забезпечення.
9. Порушення академічної доброчесності та академічна відповідальність.

Форми і методи навчання:

Форми навчання: лекції, семінарські заняття, самостійна робота студентів (аудиторна, позааудиторна).

Методи навчання: методи за характером навчально-пізнавальної діяльності студентів: проблемного навчання (проблемне викладення матеріалу, створення проблемних ситуацій, групова дискусія); частково-пошуковий (творчий пошук); дослідницький (змістовно-логічний аналіз і синтез, зіставлення й порівняння, формулювання умовиводів). Методичні прийоми як компоненти методів: вербальні (бесіда, розповідь, пояснення, переконування, дискусія, розмірковування); ілюстративно-демонстраційні (ілюстрування), інтерактивні (діалог, мозковий штурм).

Система оцінювання:

– **методи оцінювання:**

усний контроль (індивідуальний, фронтальний); письмовий контроль (індивідуальний, фронтальний, експрес контроль); тестовий контроль; метод самоконтролю

– критерії оцінювання:

**Сума балів,
накопичених
студентом у процесі
вивчення навчальної
дисципліни**

**Рівень досягнення студентом запланованих
результатів навчання з навчальної дисципліни**

90–100

- 1) має фундаментальні знання теоретико-методологічних засад науки, глибоко усвідомлює її роль в сучасному світі;
- 2) має глибокі систематизовані знання основ методології науково-педагогічного дослідження;
- 3) ґрунтовно аналізує методи науково-педагогічного дослідження, на високому рівні демонструє вміння обирати і застосовувати методи відповідно до мети і завдань теоретичних пошуків;
- 4) на високому рівні характеризує етапи організації науково-педагогічного дослідження;
- 5) має ґрунтовні систематизовані знання сутності академічної доброчесності, на високому рівні дотримується її принципів;
- 6) на високому рівні опанував технологію написання наукових статей, доповідей, повідомлень, рефератів, кваліфікаційних робіт;
- 7) виявляє високий ступінь сформованості методологічної культури.

75–89

- 1) знає теоретико-методологічні засади науки, усвідомлює її роль в сучасному світі;
- 2) має систематизовані знання основ методології науково-педагогічного дослідження;
- 3) змістовно аналізує методи науково-педагогічного дослідження, на достатньому рівні демонструє вміння обирати і застосовувати методи відповідно до мети і завдань теоретичних пошуків;
- 4) на достатньому рівні характеризує етапи організації науково-педагогічного дослідження;
- 5) має систематизовані знання сутності академічної доброчесності, на належному рівні дотримується її принципів;
- 6) на достатньому рівні опанував технологію написання наукових статей, доповідей, повідомлень, рефератів, кваліфікаційних робіт;
- 7) виявляє належний ступінь сформованості методологічної культури.

60–74

- 1) знає теоретико-методологічні засади науки на репродуктивному рівні, частково усвідомлює її роль в сучасному світі;
- 2) знає основи методології науково-педагогічного дослідження на репродуктивному рівні;
- 3) на мінімально достатньому рівні аналізує методи науково-педагогічного дослідження, демонструє репродуктивний рівень обирати і застосовувати методи відповідно до мети і завдань теоретичних пошуків;
- 4) на мінімально-достатньому рівні характеризує етапи організації науково-педагогічного дослідження;
- 5) знає сутність академічної доброчесності, на мінімально достатньому рівні дотримується її принципів;
- 6) на мінімально достатньому рівні опанував технологію написання наукових статей, доповідей, повідомлень, рефератів, кваліфікаційних робіт;
- 7) виявляє мінімальний ступінь сформованості методологічної культури.

35–59

- 1) частково обізнаний з теоретико-методологічними засадами науки, майже не усвідомлює її роль в сучасному світі;
- 2) частково обізнаний з основами методології науково-педагогічного дослідження;
- 3) демонструє початкові вміння аналізу методів науково-педагогічного дослідження, початкові вміння обирати і застосовувати методи відповідно до мети і завдань теоретичних пошуків;
- 4) частково характеризує етапи організації науково-педагогічного дослідження;
- 5) поверхово усвідомлює сутність академічної доброчесності, демонструє початкові вміння дотримання її принципів;
- 6) демонструє початкові вміння опанування технологією написання наукових статей, доповідей, повідомлень, рефератів, кваліфікаційних робіт;
- 7) виявляє недостатній ступінь сформованості методологічної культури.

0–34

- 1) не обізнаний з теоретико-методологічними засадами науки, не усвідомлює її роль в сучасному світі;
- 2) має фрагментарні знання з основ методології науково-педагогічного дослідження;

- 3) демонструє фрагментарні вміння аналізу методів науково-педагогічного дослідження, не здатен обирати і застосовувати методи відповідно до мети і завдань теоретичних пошуків;
- 4) не характеризує етапи організації науково-педагогічного дослідження;
- 5) не усвідомлює сутність академічної доброчесності, не дотримується її принципів;
- 6) не опанував технологією написання наукових статей, доповідей, повідомлень, рефератів, кваліфікаційних робіт;
- 7) не володіє методологічною культурою.

Основні інформаційні джерела:

1. Григорук П. М., Хрущ Н. А. Методологія і організація наукових досліджень : навч. посіб. Київ, 2017. 206 с.
2. Ільченко О. Ю. Біографічний метод в історико-педагогічних дослідженнях: сутність, принципи, специфіка. *Педагогічні науки* : зб. наук. праць. Полтава, 2021. Вип. 77. С. 61–67.
3. Медвідь В. Ю., Данько Ю. І., Коблянська І. І. Методологія та організація наукових досліджень (у структурно-логічних схемах і таблицях): навч. посіб. Суми: СНАУ, 2020. 220 с.
4. Соболев Х. С., Петровська Н. І., Гуняк О. М. Методологія і принципи наукових досліджень : навч. посіб. Львів : Львівська політехніка, 2018. 350 с.
5. Швець Ф. Д. Методологія та організація наукових досліджень : навч. посіб. Рівне : НУВГП, 2016. 151 с.

Електронні ресурси:

6. Електронний каталог бібліотеки ПНПУ імені В. Г. Короленка [електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://elcat.pnpu.edu.ua:82/>
7. Етичний кодекс ученого України [електронний ресурс]. – Режим доступу : URL: <https://www.znu.edu.ua/etychnyj-kodexuchenogo-Ukrajiny.pdf>
8. Маккейн Д., Павела І. Принципова боротьба за академічну доброчесність – думка професорів Центру академічної доброчесності [електронний ресурс]. – Режим доступу : URL: <http://www.saiup.org.ua/resursy/pryntsyrova-borotba-za-akademichnu-dobrochesnist-dumka-profesorivtsentru-akademichnoyi-dobrochesnosti/>
9. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського [електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.nbuv.gov.ua/>
10. Освітні ресурси Інтернету [електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://sites.google.com/site/osvitnires/>

Забезпечення: навчально-методичне забезпечення дисципліни, навчально-методичні посібники.

Змістовий модуль 1.

НАУКА І НАУКОВІ ДОСЛІДЖЕННЯ
В ІСТОРИЧНІЙ РЕТРОСПЕКТИВІ ТА СУЧАСНОМУ ВИМІРІ

ЛЕКЦІЯ 1-2

тема 1. Теоретико-методологічні засади науки, її витоки і генеза розвитку (4 год.)

ОПОРНІ ПОНЯТТЯ: наука, система наукових знань, наукова діяльність, наукова теорія, витоки і генеза науки.

питання:

1. Наука як особлива форма людської діяльності, її мета.
2. Складові науки. Система наукових знань (теорія, закони, гіпотези, поняття й наукові методи).
3. Наукова діяльність як інтелектуальна творча діяльність, що спрямована на здобуття і використання знань.
4. Наукова теорія. Гносеологічний, логічний, методологічний підходи до її визначення.
5. Витоки і генеза розвитку науки.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОПЕРЕВІРКИ:

1. Розкрийте сутність науки як особливої форми людської діяльності.
2. Охарактеризуйте складові науки. Проаналізуйте систему наукових знань.
3. Розкрийте сутність наукової діяльності як інтелектуальної творчої діяльності.
4. Охарактеризуйте гносеологічний, логічний, методологічний підходи до визначення наукової теорії.
5. Охарактеризуйте витоки і генезу розвитку науки.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Григоруk П. М., Хрущ Н. А. Методологія і організація наукових досліджень : навч. посіб. Київ, 2017. 206 с.
2. Медвідь В. Ю., Данько Ю. І., Коблянська І. І. Методологія та організація наукових досліджень (у структурно-логічних схемах і таблицях): навч. посіб. Суми: СНАУ, 2020. 220 с.
3. Соболев Х. С., Петровська Н. І., Гуняк О. М. Методологія і принципи наукових досліджень : навч. посіб. Львів : Львівська політехніка, 2018. 350 с.

АНАТОВАНИЙ ЗМІСТ ЛЕКЦІЇ

Наука – це особлива форма людської діяльності, яка склалася історично і має своїм результатом цілеспрямовано відібрані факти, гіпотези, теорії, закони й методи дослідження. Наука має на меті виявити закони, відповідно з якими об'єкти можуть перетворюватись у людській діяльності. Від інших форм пізнання науку відрізняє предметний та об'єктивний спосіб розгляду світу. Ця ознака предметності та об'єктивності виступає найважливішою характеристикою науки.

Наука має дві важливих складові: *систему наукових знань* і *систему наукової діяльності*. Система наукових знань складається з таких основних елементів, як теорія, закони, гіпотези, поняття й наукові методи. *Теорія* – вчення, система ідей, поглядів, положень, тверджень, спрямованих на тлумачення того чи іншого явища, а закон – це внутрішній зв'язок явищ, що зумовлює їхній закономірний розвиток. *Гіпотеза* являє собою наукове припущення, висунуте для пояснення будь-яких процесів (явищ) або причин, які зумовлюють даний наслідок. Гіпотеза є складовою наукової теорії. *Поняття* – це думка, відбита в узагальненій формі.

Поняття виробляються (уточнюються) не лише на початку наукової діяльності, а переважно як необхідні наукові наявні знання в постановці проблеми й формуванні гіпотез. *Наукові методи*, що входять до складу знань, – це весь арсенал накопичених методів дослідження, а також етап наукової діяльності (методи, методика), які використовуються у процесі наукової діяльності в даному конкретному циклі. Зокрема, проблеми й гіпотези також є науковими знаннями, але вони більш суттєві, ніж етапи наукової діяльності.

Наукова діяльність – інтелектуальна творча діяльність, що спрямована на здобуття й використання нових знань. Вона включає етапи отримання наукової продукції: 1) постановка (виникнення) проблеми; 2) побудова гіпотез і застосування тих, які вже є; 3) створення та впровадження нових методів дослідження, які спрямовані на доведення гіпотез; 4) узагальнення результатів наукової діяльності. Наукова діяльність існує в різних видах, таких як: науково-дослідна діяльність; науково-організаційна діяльність; науково-педагогічна діяльність; науково-інформаційна діяльність; науково-допоміжна діяльність та ін.

Наукова теорія – це найвища форма узагальнення й систематизації знань. Існує багато різних визначень теорії. Розрізняють *гносеологічний, логічний і методологічний підходи* до її визначення. Гносеологія номінує теорію як узагальнення результатів багато-вікової історії, впродовж якої предметно-практична й духовна діяльність людини розширювала горизонт пізнання явищ природи, суспільства й мислення. Гносеологія встановлює, внаслідок чого з'являється теорія і для чого вона потрібна. Логіка розкриває структуру теорії та її співвідношення із закономірностями розвитку об'єктивної дійсності. Методологія визначає, що і як вивчається за допомогою теорії. Отже, теорія узагальнює предметно-практичну діяльність людей, створює систему елементів, де визначальному елементу субординаційно підпорядковані всі інші, що пояснюють виникнення, взаємозв'язки, сутність і закономірність розвитку об'єкта дослідження. *Функціями наукової теорії* є: пояснювальна, передбачувальна, фактична, систематична (передбачає спадкоємність знань) і методологічна. Розробка наукової теорії органічно пов'язана з такими *чинниками*: виникнення ідей, формулюванням принципів, законів, міркувань, положень, категорій, понять; узагальнення наукових фактів; використання аксіом; висунення гіпотез; доведення теорем.

Витоки і генеза розвитку науки. Передумови науки в Давній Греції. Наука античного світу (протонаука). Натурфілософія. Диференціація науки, виділення самостійних дисциплін. Наука у добу Відродження. Перехід від натурфілософії до природознавства. Відкриття у фізиці, хімії, механіці, математиці, біології, астрономії, геології. Революція у природознавстві наприкінці ХІХ – на початку ХХ ст. Наука в сучасних умовах.

ЛЕКЦІЯ 3

ТЕМА 2. Наукове дослідження, його види і характерні ознаки (2 ГОД.)

ОПОРНІ ПОНЯТТЯ: наукове пізнання, наукове дослідження, методологія, види наукових досліджень.

ПИТАННЯ:

1. Наукове пізнання, його рівні і структура.
2. Наукове дослідження як особлива форма процесу пізнання, його ознаки, види, етапи.
3. Методологія, технологія, логіка наукового дослідження.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОПЕРЕВІРКИ:

1. Дайте визначення поняттю «наукове пізнання», охарактеризуйте його структуру і рівні.
2. Дайте визначення поняттю «наукове дослідження», проаналізуйте його етапи.
3. Охарактеризуйте фундаментальні і прикладні наукові дослідження.

4. Розкрийте поняття методології як основи наукового дослідження. У чому сутність технології і логіки наукового дослідження?

ЛІТЕРАТУРА:

1. Григорук П. М., Хрущ Н. А. Методологія і організація наукових досліджень : навч. посіб. Київ, 2017. 206 с.
2. Медвідь В. Ю., Данько Ю. І., Коблянська І. І. Методологія та організація наукових досліджень (у структурно-логічних схемах і таблицях): навч. посіб. Суми: СНАУ, 2020. 220 с.
3. Соболев Х. С., Петровська Н. І., Гуняк О. М. Методологія і принципи наукових досліджень : навч. посіб. Львів : Львівська політехніка, 2018. 350 с.

АНОТОВАНИЙ ЗМІСТ ЛЕКЦІЇ

Наукове пізнання – це форма процесу пізнання, головною функцією якого є вироблення й теоретична систематизація об'єктивних знань про дійсність. Основне завдання наукового пізнання – відкриття об'єктивних законів дійсності. Вона орієнтована на пізнання загальних, істотних властивостей предмета і зображення їх в ідеалізованих об'єктах. Науковому пізнанні властива суворота доказовість (аргументованість), також важлива перевірюваність і можливість повторення експерименту. *Рівні пізнання*: чуттєве пізнання, здійснюється за допомогою відчуття, сприйняття, уявлення (сенсуалізм); і раціональне пізнання, що протікає в поняттях, думках, висновках і фіксується в теоріях (раціоналізм).

Наукове пізнання має структуру (з позиції взаємодії суб'єкта та об'єкта пізнання): 1. Суб'єкт науки – це вчений, наукове співтовариство, науковий колектив і навіть все суспільство в цілому. Суб'єкти науки безпосередньо здійснюють наукову діяльність. Науковий суб'єкт повинен мати відповідну підготовку. У ході підготовки він засвоює необхідний матеріал, засоби і методи наукової діяльності, вчиться грамотно оперувати, засвоює певну систему цінностей, характерну для наукового пізнання. 2. Об'єкт пізнання (предметна область), тобто, що саме вивчає дана наука і наукова дисципліна, все те, на що спрямована думка дослідника, все, що може бути сприйняте, назване, висловлене в мисленні. У широкому сенсі, «предмет» означає певну обмежену цілісність, виділену зі світу об'єктів людської діяльності, у вузькому сенсі – це річ у сукупності своїх сторін, властивостей і відносин. Предмет пізнання може бути матеріальним (частина матеріального світу) та ідеальним. 3. Система методів і прийомів, характерних для даної науки і обумовлених своєрідністю її предмета. 4. Свою специфічну мову як природну, так і штучну (знаки, символи, математичні рівняння, хімічні формули). Можливо виділити і таку структуру наукового знання: 1) матеріал емпіричного досвіду; 2) результати його початкового узагальнення в системі абстракцій; 3) засновані на фактах проблеми і гіпотези; 4) закони, принципи, теорії й картини світу, які формуються на основі фактів і теорій; 5) філософські установки; 6) соціокультурні цінності і світоглядні основи; 7) стиль мислення і можливі ірраціональні елементи.

Наукове дослідження – це особлива форма процесу пізнання, систематичне, цілеспрямоване вивчення об'єктів, в якому використовуються засоби і методи науки і яке завершується формуванням знання про досліджуваний об'єкт. Наукове дослідження у широкому розумінні – це особливий вид людської діяльності, спрямований на здобуття нових, більш глибоких знань, що служать практичним цілям для створення нових або вдосконалення старих.

Розрізняють дві основні групи наукових досліджень: фундаментальні та прикладні. *Фундаментальні наукові дослідження* – це наукова теоретична та/або експериментальна діяльність, спрямована на здобуття нових знань про закономірності розвитку та взаємозв'язку природи, суспільства, людини. Завданням фундаментальних наук є пізнання законів, що управляють поведінкою і взаємодією базисних структур природи і суспільства. Сфера

проведення фундаментальних досліджень включає багато галузей наук. До них належать: велика група фізико-технічних і математичних наук (математика, ядерна фізика, фізика плазми, фізика низьких температур та ін.); хімія і біологія; велика група наук про Землю (геологія, геофізика, фізика атмосфери, води і суші); соціальні науки. Фундаментальні дослідження можуть поділятися на вільні (чисті) і цілеспрямовані. Перші, як правило, мають індивідуальний характер і очолюються визнаним вченим – керівником роботи. Характерною особливістю цих досліджень є те, що вони наперед не визначають певних цілей, але в принципі спрямовані на отримання нових знань і більш глибоке розуміння навколишнього світу. Цілеспрямовані дослідження мають відношення до певного об'єкта і проводяться з метою розширення знань про глибокі процеси і явища, що відбуваються в природі, суспільстві, без урахування можливих галузей їх застосування. Завдання фундаментальних наук знаходяться на межі між відомим і неочікуваним, у зв'язку з чим ці дослідження відрізняються невизначеністю кінцевої мети. Оскільки дослідник, як правило, весь час стоїть на підступах до невідомого, вибір конкретних шляхів фундаментальних досліджень часто визначається інтуїцією, досвідом і внутрішньою логікою розвитку науки. У свою чергу, фундаментальні науки постійно відкриті для нових ідей і підходів, у них закладена здатність переглянути звичні уявлення про навколишній світ, і, якщо потрібно, відмовитися від них.

Прикладні наукові дослідження – це наукова й науково-технічна діяльність, спрямована на здобуття й використання знань для практичних цілей. Безпосередня мета прикладних наук полягає у застосуванні результатів фундаментальних наук при вирішенні пізнавальних і соціально-практичних проблем. Прикладні науки можуть розвиватися з перевагою як теоретичної, так і практичної проблематики. Так, на базі економічної теорії, яка є фундаментальною наукою, розвивається мікро- і макроекономіка, економічний аналіз тощо. Усі ці науки можна віднести до теоретичної прикладної економіки. На стику прикладних наук і виробництва розвивається особлива галузь досліджень – так звані розробки, в процесі яких реалізуються результати практичних прикладних наук у вигляді конкретних технологічних процесів, конструкцій, матеріалів.

Наукові дослідження поділяються також: за джерелом фінансування (бюджетні, госпрозрахункові, нефінансові), залежно від поставлених цілей (локальні, системні).

Етапи наукового дослідження. Наукове дослідження умовно поділяють на емпіричний і теоретичний етапи. *Емпіричний етап* наукового дослідження пов'язаний із отриманням та первісним опрацюванням матеріалу, процесом накопичення фактів, описом мовою науки, класифікацією за різними критеріями та виявленням основної залежності між ними. Саме під час такої роботи дослідник повинен: описати кожний факт термінами науки у межах якої ведеться дослідження; відібрати з усіх фактів найбільш типові; класифікувати факти за їх сутністю; з'ясувати наявні зв'язки між відібраними фактами.

Теоретичний етап дослідження пов'язаний із глибоким аналізом наукового фактажу, перевіреного, усвідомленого та зафіксованого мовою науки, проникненням у суть явищ, формулюванням його в якісній і кількісній формах, обранням принципу дії та рекомендацій щодо практичного впливу на ці явища. Між двома етапами дослідження є постановка проблеми, що означає: визначення того, що є невідомим і потребує доведення; формулювання питання, що відображає основний зміст проблеми й обґрунтування його правильності та важливості для науки; виокремлення конкретних завдань, послідовність їх вирішення та методи, які застосовують.

Методологія наукового дослідження. Характерною ознакою сучасної науки є зростання ролі *методології* при вирішенні проблем росту і розвитку спеціалізованого знання. Під

методологією наукового дослідження розуміють сукупність принципів, засобів, методів і форм організації та проведення наукового пізнання поставленої проблеми.

Методологія наділена апаратом дослідження, до якого відносять: 1) принципи організації та проведення наукового дослідження; 2) методи наукового дослідження та способи його проведення; 3) понятійно-категоріальну основу наукового дослідження (актуальність, проблематика, об'єкт, предмет, мета, завдання, наукова новизна, евристична цінність, теоретична і практична значущість). Усі складові елементи наукового дослідження є основою методологічного апарату і сукупно являють собою інструментарій цілеспрямованого пізнання об'єктів, явищ і процесів. Результати наукових досліджень здебільшого виражають у вигляді системи понять, закономірностей, законів і теорій.

Методологія наукових досліджень оснований на певних принципах: 1) принцип єдності теорії і практики, що є взаємообумовленими; 2) принцип системності, на підставі якого встановлюється, що кожен досліджуваний об'єкт розглядається як єдине ціле і кожне явище оцінюється у взаємозв'язку з іншими; 3) принцип розвитку, що полягає у формуванні наукового знання із відображенням суперечностей, кількісних та якісних змін об'єкта дослідження; 4) принцип об'єктивності, що потребує врахування всіх факторів, які характеризують досліджувані об'єкти, явища і процеси; 5) принцип декомпозиції, який ґрунтується на поділі системи на частини, виділенні окремих комплексів робіт для створення умов ефективного аналізу та проектування досліджуваних об'єктів, явищ і процесів; 6) принцип абстрагування, який полягає у виділенні істотних та упущенні несуттєвих проявів властивостей досліджуваних явищ і процесів.

Значення методології наукового пошуку полягає в тому, що вона дає змогу систематизувати увесь обсяг наукового знання й створити умови для розроблення подальших ефективних напрямів дослідження. Знання методології у науковому дослідженні дає змогу впорядкувати отримані результати, розкрити можливості пошуку альтернативних шляхів вирішення поставленої проблеми, оцінити практичну цінність отриманих результатів, розвинути здатність до ведення наукових дискусій та сформувані інтелектуальні здібності особистості дослідника.

Технологія наукового дослідження — це спосіб досягнення його мети за умов фіксованого поділу функцій між технічними засобами і природними інформаційними органами людини, що відповідають можливостям перших та останніх, а також встановленій логіці дослідження.

Логіка наукового дослідження являє собою сукупність таких складових, як пізнавальні завдання, структура інформації (перелік її видів та їх взаємозв'язків), необхідної для одержання рішення, засоби збирання й підготовки цієї інформації, процедури постановки завдань, пошуки їх вирішення та отримання результатів. Логіка розробляється в методології наукового дослідження, а її опис є кінцевим результатом останнього. Вона виступає як одна з передумов розробки технології відповідного дослідження.

Технологія наукового дослідження визначає його логіку відповідно до реальних можливостей застосування технічних засобів і наукового персоналу. Технологія наукового дослідження передбачає здійснення таких технологічних циклів: 1) формулювання теми наукового дослідження та розробка робочої гіпотези; 2) визначення мети, завдань, об'єкта й предмета дослідження; 3) виконання теоретичних та прикладних наукових досліджень; 4) оформлення звіту про виконану науково-дослідну роботу.

ЛЕКЦІЯ 4-5

ТЕМА 3. СПЕЦИФІКА І СУТНІСТЬ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ, ЕТАПИ ЙОГО ОРГАНІЗАЦІЇ (4 год.)

ОПОРНІ ПОНЯТТЯ: наукове дослідження, науково-педагогічне дослідження, категоріальний апарат науково-педагогічного дослідження, критерії ефективності науково-педагогічного дослідження, етапи організації науково-педагогічного дослідження.

ПИТАННЯ:

1. Науково-педагогічне дослідження, його мета, категоріальний апарат (науковий напрям, проблема, актуальність дослідження, його об'єкт, предмет, мета, завдання).
2. Критерії ефективності науково-педагогічного дослідження, вимоги до виконання.
3. Етапи організації науково-педагогічного дослідження.
4. Фундаментальні і прикладні наукові дослідження в педагогіці.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОПЕРЕВІРКИ:

1. Дайте визначення поняттю «науково-педагогічне дослідження», охарактеризуйте його мету.
2. Проаналізуйте категоріально-понятійний апарат науково-педагогічного дослідження.
3. Охарактеризуйте критерії ефективності науково-педагогічного дослідження.
4. Розкрийте і проаналізуйте етапи організації науково-педагогічного дослідження.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Григорук П. М., Хрущ Н. А. Методологія і організація наукових досліджень : навч. посіб. Київ, 2017. 206 с.
2. Медвідь В. Ю., Данько Ю. І., Коблянська І. І. Методологія та організація наукових досліджень (у структурно-логічних схемах і таблицях): навч. посіб. Суми: СНАУ, 2020. 220 с.
3. Соболь Х. С., Петровська Н. І., Гуняк О. М. Методологія і принципи наукових досліджень : навч. посіб. Львів : Львівська політехніка, 2018. 350 с.

АНОТОВАНИЙ ЗМІСТ ЛЕКЦІЇ

Науково-педагогічне дослідження – це особлива форма процесу пізнання педагогічної дійсності, систематичне цілеспрямоване вивчення її явищ і процесів, в якому використовуються засоби і методи науки і яке завершується формулюванням знання про досліджуваний об'єкт. Науково-педагогічне дослідження – це свідомий цілеспрямований пошук напрямів удосконалення педагогічного процесу з використанням категоріально-понятійного наукового апарату, теоретичних підходів, наукових методів і прийомів дослідження. Головною метою педагогічного дослідження є відкриття об'єктивних закономірностей навчання, виховання і розвитку особистості, свідоме і цілеспрямоване застосування вже відомих законів у практиці навчально-виховної роботи.

Категоріальний апарат науково-педагогічного дослідження (науковий напрям, проблема, тема та актуальність дослідження, його об'єкт, предмет, мета, завдання).

Проведення будь-якого педагогічного дослідження починається із вибору наукового напрямку, проблеми, теми і визначення *Науковий напрям* – це наука або комплекс наук, у галузі яких ведуться дослідження; це сфера наукових досліджень наукового колективу, яка спрямована на вивчення певних фундаментальних, теоретичних і експериментальних завдань у відповідній галузі науки. Під науковим напрямом розуміють також сферу наукових досліджень наукового колективу, яка спрямована на вивчення певних фундаментальних, теоретичних і експериментальних завдань у відповідній галузі науки. Розрізняють педагогічні, філологічні, хімічні, біологічні, соціальні, економічні напрями з подальшою їх деталізацією.

Структурними одиницями наукового напрямку є проблеми, теми і питання. Розпочинають дослідження з ознайомлення зі станом проблеми. Поняття «проблема» походить від грецького

problema і трактується як перепона, трудність, завдання, що потребує розв'язання, вивчення, дослідження

Наукова педагогічна проблема – це категорія, яка означає щось ще невідоме педагогічній науці, що треба буде відкрити, довести; це складне педагогічне завдання, яке має перспективне, актуальне значення. Іноді під педагогічною проблемою розуміють також новий розв'язок актуального педагогічного завдання. Критерії вибору дослідної проблеми: актуальні та перспективні вимоги педагогічної практики; актуальний рівень наукових знань з педагогіки; індивідуальна зацікавленість і здібності дослідника. Після обґрунтування проблеми, яка містить низку тем, визначається тема наукового дослідження.

Тема (від грец. *thema* – основна думка, завдання, положення, яке необхідно розвинути) – частина наукової проблеми, наукове завдання, яке охоплює певну галузь наукового дослідження. Теми наукових досліджень формуються в межах проблем цілої науки та поділяються на методологічні, теоретичні, та організаційні.

Методологічні теми стосуються методів певної науки, що застосовуються в процесі вивчення її об'єктів. Теоретичні теми передбачають дослідження окремих концепцій теорії певної науки, що стосуються її наукових законів, розробки аксіоматичних знань. Організаційні теми включають організацію досліджень з певної науки і застосування її результатів у практичній діяльності. *Актуальність теми* – це обов'язкова вимога до кваліфікаційних магістерських робіт. Вона визначається тим, наскільки результати дослідження будуть сприяти вирішенню конкретних практичних задач або сприятимуть усуненню існуючих протиріч у суспільному житті, в освіті тощо.

Кожне наукове дослідження має свій об'єкт та предмет, які необхідно розрізнати. *Об'єкт* (від лат. *objectum* – предмет, явище) – предмет нашого спостереження, те, що дане в пізнанні або на що направлена пізнавальна діяльність суб'єкта. *Об'єкт дослідження* – це певна сукупність властивостей і відносин, яка існує незалежно від того, який пізнає, а відображається ним, служить конкретним полем пошуку; це те, на що спрямована пізнавальна діяльність дослідника. *Об'єкт дослідження в педагогіці* – це певний процес, певне педагогічне явище, яке існує незалежно від суб'єкта пізнання і на яке спрямована увага дослідника або це той педагогічний простір, та область, в рамках якої і знаходиться (містить) те, що вивчатиметься. *Предмет дослідження* – це та сторона, той аспект, та точка зору, «проекція», з якої дослідник пізнає цілісний об'єкт, виділяючи при цьому головні, найбільш істотні (з точки зору дослідника) ознаки об'єкта. Як правило, предмет в більшій мірі відповідає темі дослідження, але він не повторює, а конкретизує і розкриває тему.

Мета – означає стан в майбутньому, котрий можливо змінити відносно теперішнього та варто, бажано або необхідно досягнути. *Мета наукового дослідження* – методологічна характеристика дослідження; уявлення про результат. *Мета педагогічного дослідження* – це обґрунтоване уявлення про загальні кінцеві або проміжні результати наукового пошуку. *Завдання дослідження* – це мета перетворення конкретної ситуації або, іншими словами, ситуація, яка вимагає свого перетворення для досягнення певної мети. Завдання мають відповідати меті дослідження, розкривати суть теми і знаходити своє тлумачення у висновках, що фіксують і узагальнюють результати їх виконання.

Критерії ефективності науково-педагогічного дослідження: 1) отримання нового наукового результату; 2) збагачення теоретичних знань, покликаних сприяти удосконаленню процесу виховання, навчання й розвитку дітей; 3) ефективно та якісно вирішення конкретних навчально-виховних завдань. *Вимоги до виконання науково-педагогічного дослідження*: суспільна актуальність, наукова новизна, теоретична і практична значущість, наукова об'єктивність і достовірність, доступність висновків і рекомендацій для використання їх в

інших конкретних наукових дослідженнях або в практичній діяльності, з'ясування міри, меж і умов ефективного використання отриманих результатів.

Етапи організації науково-педагогічного дослідження (різні періодизації).

Наукове дослідження проводиться в певній послідовності і включає три періоди: *підготовчий, реалізаційний та заключний (впроваджувальний) періоди* (за А.А. Киверялгом).

I. Підготовчий період (1-5 етапи). На *першому етапі* магістранти ознайомлюються з науково-педагогічною та довідковою літературою, архівними матеріалами, з нормативно-правовими документами, дисертаціями та авторефератами, інтернет-виданнями, вивчають та аналізують фактичну документацію, що дає підстави для вибору проблеми і теми наукового дослідження. На *другому етапі*, згідно з обраною темою, магістранти самостійно добирають необхідні літературні джерела (книги, брошури, статті), офіційні документи, відомчі матеріали з теми та опрацьовують їх, тобто. формується картотека літературних джерел з теми дослідження. Доцільно створювати відповідну картотеку з розділами та підрозділами відповідно до змісту магістерської роботи. Кожне літературне джерело слід оформляти згідно з вимогами. На *третьому етапі* відбувається уточнення теми і складання початкового плану науково-педагогічного дослідження. При складанні змісту роботи перш за все необхідно зробити обґрунтування теми, визначити її актуальність, новизну, поставити мету, розробити завдання, виокремити засоби і методи проведення науково-педагогічного дослідження та методи обробки результатів дослідження. На *четвертому етапі* формулюється гіпотеза науково-педагогічного дослідження. На *п'ятому етапі* розробляється програма експерименту, спостереження, планується вивчення передового досвіду

II. Реалізаційний період (6-9 етапи). На *шостому етапі* зводяться результати науково-педагогічного дослідження. З використанням методів математичної статистики відбувається обробка матеріалу, моделювання таблиць, схем, діаграм тощо, проводиться якісний аналіз результатів дослідження. На *сьомому етапі* після зведення результатів дослідження може з'ясуватись, що отримані дані недостатньо достовірні. Тому виникає необхідність у додатковому збиранні матеріалів, повторенні окремих етапів експерименту. Додаткова серія спостережень або експериментів проводиться в тих же умовах, що й основні. На *восьмому етапі* передбачено вивчення та аналіз зведених результатів дослідження. На основі отриманих результатів роблять висновки відповідно меті і поставленим завданням, доводиться достовірність гіпотези і одержаних результатів. На *дев'ятому етапі* систематизується напрацьований матеріал і відповідно уточнюється зміст магістерської роботи, уточнюються назви розділів і підрозділів, остаточно відбираються літературні джерела і складається їх остаточний список. Складають розширений план наукового дослідження.

III. Заключний період (10 етап). *Десятий етап* передбачає літературне оформлення результатів дослідження. Всі матеріали дослідження систематизують і готують до узагальнення та літературного оформлення дипломної магістерської роботи, готують відповідну анотацію і реферат.

Орієнтовний зміст етапів дослідження (інша періодизація):

I. Діагностично-концептуальний: розробка ієрархії цілей, комплексне вивчення предмету дослідження, попередня розробка теоретичних положень; збір, систематизація та вивчення інформації; теоретичне обґрунтування завдань дослідження; розробка методики і технології експерименту.

II. Організаційно-прогнозувальний: складання робочого плану; опрацювання інформації (обчислення, групування, зведення у таблиці, побудова графіків, картосхем, розробка логічних схем).

III. Формувальний: здійснення програми експерименту; експериментальне співставлення результатів із положеннями гіпотези, встановлення їх відповідності цілям і завданням дослідження.

IV. Узагальнювальний: узагальнення матеріалу і впровадження розробок у практику; класифікація матеріалів, встановлення статистичних закономірностей; виявлення тенденцій розвитку і формування певних якостей у об'єкта експериментального дослідження; узагальнення фактичного матеріалу; ретроспективна оцінка гіпотези; обговорення ходу і результатів дослідження, консультації, рецензування; формулювання конкретних і загальних наслідків, відтворення їх в інших умовах; впровадження результатів дослідження.

Наукові дослідження за їх спрямованістю в педагогічній науці поділяються за напрямками: *фундаментальні дослідження* (покликані розкрити сутність педагогічних явищ, знайти глибоко приховані засади педагогічної діяльності, науково обґрунтувати їх); *прикладні дослідження* (охоплюють безпосередньо пов'язані з практикою питання); розробки, які мають на меті створення програм, підручників, посібників, інструктивно-методичних рекомендацій з питань організації процесів виховання і навчання, управління виховними системами.

ЛЕКЦІЯ 6

ТЕМА 4. МЕТОДОЛОГІЯ І МЕТОДИ науково-педагогічного дослідження (2 ГОД.)

ОПОРНІ ПОНЯТТЯ: науково-педагогічне дослідження, категоріальний апарат науково-педагогічного дослідження, методологія, рівні методології, принципи, методи наукового дослідження.

ПИТАННЯ:

1. Методологія науково-педагогічного дослідження. Багаторівнева концепція методологічного аналізу.
2. Метод науково-педагогічного дослідження. Класифікація методів науково-педагогічного дослідження.
3. Характеристика емпіричних методів науково-педагогічного дослідження.
4. Характеристика теоретичних методів науково-педагогічного дослідження.
5. Характеристика математичних і статистичних методів науково-педагогічного дослідження.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОПЕРЕВІРКИ:

1. Дайте визначення поняттю «методологія науково-педагогічного дослідження», охарактеризуйте багаторівневу концепцію методологічного аналізу.
2. Дайте визначення поняттю «метод науково-педагогічного дослідження», охарактеризуйте класифікацію методів.
3. Проаналізуйте емпіричні методи науково-педагогічного дослідження.
4. Проаналізуйте теоретичні методи науково-педагогічного дослідження.
5. Проаналізуйте математичні і статистичні методи науково-педагогічного дослідження.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Григорук П. М., Хрущ Н. А. Методологія і організація наукових досліджень : навч. посіб. Київ, 2017. 206 с.
2. Медвідь В. Ю., Данько Ю. І., Коблянська І. І. Методологія та організація наукових досліджень (у структурно-логічних схемах і таблицях): навч. посіб. Суми: СНАУ, 2020. 220 с.
3. Науково-педагогічне дослідження : навч. посіб. для магістрантів / Укладачі: Н.Н. Чайченко, О.М. Семенов, Л.М. Артюшкіна, О.М. Рудь. Суми : СОІПО, 2015. 190 с.

4. Соболев Х. С., Петровська Н. І., Гуняк О. М. *Методологія і принципи наукових досліджень* : навч. посіб. Львів : Львівська політехніка, 2018. 350 с.

АНОТОВАНИЙ ЗМІСТ ЛЕКЦІЇ

Будь-яке педагогічне дослідження передбачає визначення наступних загальноприйнятих методологічних параметрів: проблема, тема, об'єкт і предмет, мета, гіпотеза і результати дослідження як основні положення, що захищаються. Якість педагогічного дослідження характеризується такими основними критеріями: актуальність, новизна, теоретична і практична значущість.

Зазначимо, що програма дослідження традиційно ділиться на два розділи:

- методологічний, що включає обґрунтування актуальності теми, формулювання проблеми, визначення об'єкту і предмету, цілей і дослідження, формулювання основних понять (категоріального апарату), попередній системний аналіз об'єкту дослідження і висунення робочої гіпотези;
- процедурний, що розкриває стратегічний план дослідження, а також план і основні процедури й аналізу первинних даних.

Складність, багатогранність і міждисциплінарний статус будь-якої наукової проблеми приводять до необхідності її вивчення у системі координат, що задається різними рівнями методології науки.

Термін «методологія» грецького походження і означає «вчення про метод» або «теорія методу». Питання методології досить складне, тому воно різними науковцями тлумачиться по-різному (*Науково-педагогічне дослідження : навч. посіб. для магістрантів / Укладачі: Н.Н. Чайченко, О.М. Семенов, Л.М. Артюшкіна, О.М. Рудь. Суми : СОІППО, 2015. 190 с.*)

№	Визначення поняття	Наукове джерело
1	Методологія – вчення про метод, наука про побудову людської діяльності.	Енциклопедія освіти [5]
2	Методологія (від др.-грец.##### – думка, причина) вчення про методи, методиках, засобах і засобах пізнання.	http://ru.wikipedia.org [30]
3	Сукупність прийомів дослідження, о методи пізнання та перетворення дійсності	Гончаренко С. У. [3]
4	Методологія [метод і ...логія] – 1) учення про науковий метод пізнання й перетворення світу; 2) сукупність методів, що їх застосовують у будь-якій науці.	Сучасний словник іншомовних слів: Близько 20 тис. слів і словосполучень
5	Вчення про вихідні положення, принципи, способи пізнання, пояснювальні схеми перетворення дійсності	Загвязинский В.И.
6	Концептуальний виклад мети, змісту, методів дослідження, які забезпечують отримання максимально об'єктивної, точної, систематизованої інформації про процеси та явища.	Крушельницька О. В.

7	Система методологічних і методичних принципів і прийомів, операцій і форм побудови наукового знання	Цехмістрова Г. С.
8	Система принципів і засобів організації та побудови теоретичної й практичної діяльності, а також вчення про цю систему; це філософська вихідна позиція наукового пізнання, загальна для всіх наукових дисциплін; це теорія наукового пізнання в конкретних наукових дисциплінах	Ягупов В. В.
9	Методологія (від грец. <i>methodos</i> – спосіб, метод, <i>logos</i> – наука, знання) – вчення про правила мислення при створенні теорії науки. Вчення про науковий метод пізнання, система наукових принципів, на основі яких базується дослідження і здійснюється вибір сукупності пізнавальних засобів, методів, прийомів дослідження.	Тлумачно-термінологічний словник з методології наукового педагогічного дослідження

За вітчизняною науковою традицією *методологію* розглядаємо як учення про методи пізнання або систему наукових принципів, на основі яких базується дослідження і здійснюється вибір сукупності пізнавальних засобів, методів, прийомів; як сукупність прийомів дослідження, що застосовуються в будь-якій науці.

У процесі пізнання методологія розробляє стратегію пізнавальної і практичної діяльності і виконує такі *функції*:

- визначає способи здобуття наукових знань, які відображають динаміку процесів та явищ;
- передбачає особливий шлях, за допомогою якого може бути досягнута науково-дослідна мета;
- забезпечує всебічність отримання інформації щодо процесу чи явища, що вивчається;
- допомагає введенню нової інформації;
- забезпечує уточнення, збагачення, систематизацію термінів і понять у науці;
- створює систему наукової інформації, яка базується на об'єктивних явищах, і логіко-аналітичний інструмент наукового пізнання.

Методологія педагогіки – це учення про педагогічне знання, про ключові положення, структуру, функції і методи науково-педагогічного дослідження. Отже, *методологія педагогіки* – це система знань про основні положення педагогічної теорії, про принципи

підходу до розгляду педагогічних явищ і методів їх дослідження, а також про шляхи впровадження здобутих знань в практику виховання, навчання і освіти.

Основними проблеми методології педагогіки: 1) фундаментальні проблеми методології визначення предмета педагогіки, і логіки пізнання педагогічних явищ; 2) особливості методологічного підходу до вивчення проблем навчання, виховання і розвитку особистості; 3) методологічні проблеми підготовки педагога до здійснення його функцій в педагогічному процесі; 4) система педагогічних наук, їх інтеграція і диференціація; 5) методологічні основи вдосконалення форм і методів організації педагогічних досліджень.

Рівні педагогічного дослідження: 1) емпіричний; 2) теоретичний, 3) методологічний.

Наукове дослідження будь якої предметної області починається з емпіричного рівня. Об'єктом дослідження стають реальні предмети, явища і процеси, які виділяються у відповідності до специфіки даної науки на основі запитів практики. Предметом дослідження в даному випадку є мисленнєве відображення цих реально існуючих сторін об'єкту. Завершується емпіричне дослідження установленням певних кількісних залежностей між досліджуваними сторонами реальних об'єктів. Тобто на емпіричному рівні установлюються нові факти науки і на основі їх узагальнення формулюються емпіричні закономірності. Отже, емпіричне дослідження дозволяє установити функціональні причинні зв'язки явищ, але не дає можливості зрозуміти внутрішній механізм цих зв'язків, представити їх в уявній формі.

На теоретичному рівні дослідження з'являються особливі відображення об'єкта дослідження – відображення, які не мають безпосереднього аналога в чуттєвому емпіричному знанні. При цьому виділяються і формуються нові – ідеальні об'єкти дослідження, які заміщають емпіричні дані. На теоретичному рівні предмет дослідження реконструюється ідеально (тобто в мисленні) Наукова теорія абстрагується від багатьох властивостей об'єкта і виділяє тільки суттєві з них, створюючи теоретичну модель. Таким чином на теоретичному рівні дослідження об'єктом його стає весь попередній емпіричний досвід, а предметом дослідження – побудова самих теоретичних об'єктів. Теоретичне дослідження дозволяє на основі зконструйованих ідеальних об'єктів глибше проникнути в сутність явищ, зрозуміти глибинні закономірності змін і зв'язків явищ і поставити їх на службу практиці. На теоретичному рівні висуваються і формулюються основні загальні педагогічні закономірності, які дозволяють пояснити раніш відкриті факти, а також передбачити майбутні події і факти. Результатом теоретичного дослідження стає установлення структурних зв'язків між ідеальними об'єктами, тобто створюється цілісна теорія.

На методологічному рівні на базі емпіричних і теоретичних досліджень формулюються загальні принципи і методи дослідження педагогічних явищ, побудова теорій.

Рівні структури методологічного знання/методологічного аналізу: 1) філософський (фундаментальний); 2) загальнонауковий, 3) конкретно/частково-науковий, кожен з яких реалізується через певні принципи дослідження педагогічних явищ і процесів.

Філософська (фундаментальна) методологія в педагогіці трактується як система діалектичних методів, що є найзагальнішими і діють на всьому полі наукового пізнання, конкретизуючись і через загальнонаукову, і через часткову методологію.

Загальнонаукова методологія використовується в переважній більшості наук і базується на загальнонаукових принципах дослідження.

Конкретно / частково-наукова методологія – це сукупність специфічних методів кожної конкретної науки, які є базою для вирішення дослідницької проблеми.

Розвиток методології як науки пов'язаний з розвитком методів наукового пізнання дійсності.

Метод (від грец. *μ#* – шлях через) – систематизована сукупність кроків, які потрібно здійснити для виконання певної задачі, досягнення мети. *Методи дослідження в педагогіці* визначають як прийоми, процедури та операції емпіричного та теоретичного пізнання і вивчення явищ педагогічної дійсності.

Характерні ознаки наукового методу дослідження: об'єктивність, відтворюваність, евристичність, конкретність, детермінованість, результативність, здатність методу забезпечувати досягнення певної мети, послідовність використання методу, надійність, економічність (здатність методу досягати певних результатів із найменшими витратами засобів і часу) тощо.

У педагогіці методи дослідження поділяють на загальнонаукові, власне педагогічні та методи інших наук; констатувальні та перетворювальні; теоретичні та емпіричні; якісні та кількісні; часткові та загальні; змістові й формальні; методи збирання емпіричних даних та перевірки й спростування гіпотез і теорії; методи описування, пояснення і прогнозу, спеціальні методи; методи обробки результатів дослідження.

Виходячи з того, що кожне наукове дослідження може відбуватися на двох рівнях: емпіричному (коли здійснюється процес накопичення фактів) та теоретичному (на якому здійснюється узагальнення знань), у педагогічних дослідженнях, відповідно до цих рівнів, виділяють *емпіричні та теоретичні*.

Емпіричні методи	Теоретичні методи
Вивчення психолого-педагогічної літератури, педагогічної документації та результатів навчально-виховної діяльності	Аналіз і синтез
Педагогічне спостереження	Абстрагування та конкретизація
Бесіда (інтерв'ю)	Узагальнення
Опитування, анкетування	Індукція та дедукція
Вивчення продуктів діяльності	Аналогія
Узагальнення педагогічного досвіду	Моделювання
Педагогічний експеримент	Порівняння
Метод соціометрії та ін.	Класифікація

Важливими у педагогічних дослідження є *математичні і статистичні методи*:

Метод реєстрування – виявлення певної якості в явищах даного класу і обрахування за наявністю або відсутністю її (наприклад, кількості скоєних учнями негативних вчинків).

Метод ранжування – розміщення зафіксованих показників у певній послідовності (зменшення чи збільшення), визначення місця в цьому ряду об'єктів (наприклад, складання списку учнів залежно від рівня успішності та ін.).

Метод моделювання – створення і дослідження моделей. Наукова модель – уявна чи матеріально реалізована система, яка адекватно відображає предмет дослідження і здатна замінити його так, що вивчення моделі сприяє отриманню нової інформації про цей предмет. Головна перевага моделювання – можливість охопити систему цілісно.

ЛЕКЦІЯ 7

ТЕМА 5. Технологія організації історико-педагогічного дослідження (2 год.)

ОПОРНІ ПОНЯТТЯ: науково-педагогічне дослідження, історико-педагогічне дослідження, специфіка, принципи, методи дослідження, наукові підходи, етапи організації.

ПИТАННЯ:

1. Специфіка історико-педагогічного дослідження, принципи, наукові підходи.
2. Історико-педагогічні методи дослідження.
3. Етапи організації історико-педагогічного дослідження.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОПЕРЕВІРКИ:

1. Поясніть, у чому полягає специфіка історико-педагогічного дослідження.
2. Назвіть і проаналізуйте наукові підходи до історико-педагогічного дослідження.
3. Назвіть і проаналізуйте методи історико-педагогічного дослідження.
4. Охарактеризуйте етапи організації історико-педагогічного дослідження.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Григорук П. М., Хрущ Н. А. *Методологія і організація наукових досліджень* : навч. посіб. Київ, 2017. 206 с.
2. Ільченко О. Ю. Принципи реалізації біографічного методу в історико-педагогічних дослідженнях. *Актуальні проблеми розвитку творчої особистості майбутнього педагога в контексті інтеграції України до єдиного європейського і світового освітнього простору* : збірник тез I Міжнародної науково-практичної конференції (Глухів, 27–29 жовтня 2021 р.). Глухів, 2021. С. 21–24.
3. Ільченко О. Ю. Біографічний метод в історико-педагогічних дослідженнях: сутність, принципи, специфіка. *Педагогічні науки* : зб. наук. праць. Полтава, 2021. Вип. 77. С. 61–67.
4. Медвідь В. Ю., Данько Ю. І., Коблянська І. І. *Методологія та організація наукових досліджень (у структурно-логічних схемах і таблицях)*: навч. посіб. Суми: СНАУ, 2020. 220 с.
5. Соболев Х. С., Петровська Н. І., Гуняк О. М. *Методологія і принципи наукових досліджень* : навч. посіб. Львів : Львівська політехніка, 2018. 350 с.

АНОТОВАНИЙ ЗМІСТ ЛЕКЦІЇ

Історико-педагогічні дослідження – це наукові дослідження, що розглядають питання історії освіти і виховання і мають свою специфіку, а саме: особливості об'єкту і предмету, мети і завдань дослідження; хронологічні і територіальні межі наукових пошуків; методологічну основу дослідження (наукові підходи, принципи); історико-педагогічні методи дослідження; джерельну базу наукових розвідок, основу якої складають архівні документи і матеріали та ін.; етапи організації і виконання тощо. Власне структура сучасного історико-педагогічного знання досліджена в працях М. Богуславського, Б. Ступарика, О. Сухомлинської та інших науковців.

Наукові підходи до історико-педагогічних розвідок: історико-педагогічний, системний, феноменологічний, герменевтичний, історіографічний, персонологічний та ін. Ефективність технології історико-педагогічного дослідження залежить від застосування наукових підходів, а саме: історико-педагогічного, при якому аналізується система в історичній послідовності; системного, який об'єднує складові (народне дитинознавство, деонтологію, дидактику, родинну педагогіку), а також розвинені педагогом ідеї народної мудрості, моралі, національних та загальнолюдських цінностей; феноменологічного, який розкриває значення суб'єктивного досвіду як основного вимірника сутності людської особистості. Відмова від ідеалізації, догматизму, упередженості, тобто в можливості незаангажованого власною свідомістю дослідника вільного опису процесу пізнання дійсності, у відмові від міфів,

стереотипів, фонтомів; методологічного, який включає дослідницькі установки і засоби вивчення об'єктів в структурі історико-педагогічної дійсності; герменевтичного, який полягає у «мистецтві розуміння», коментування, пояснення текстів у контексті розвитку культури й освіти певної історичної епохи. За такого підходу явища і факти історико-педагогічних подій пізнаються через історико-культурні засади, розглядаються в контексті розвитку національної культури; цілісного, де аналізується епоха, і педагогічна система, і зміст нових ідей; особистісно-орієнтованого, засобом якого обґрунтована орієнтація на особистість; історіографічного підходу, сутністю якого є вивченням історії історико-педагогічної науки, тривалого процесу нагромадження історико-педагогічних знань; персонологічного, який дозволяє крізь призму вивчення персоналії дослідити історико-педагогічні процеси і явища та ін. Дотримання тих або інших методологічних стратегій дослідження забезпечується відповідними принципами.

Принципи історико-педагогічного дослідження: історизму, достовірності, опору на історичні джерела, наукової об'єктивності, системності, всебічності, змістовності або обґрунтування закономірностей, синтезу історичного та логічного, соціально-історичної детермінації педагогічної дійсності, історіографічної традиції та ін.

Історико-педагогічні методи дослідження: ретроспективний, конкретно-пошуковий; хронологічно-педагогічний, логіко-історичний; біографічний; метод педагогічного прогнозування; метод педагогічної реконструкції; метод вивчення історико-педагогічних джерел; метод історіографічного аналізу; метод історичної критики біографічних масивів та ін.

Етапи організації історико-педагогічного дослідження (Тимченко А., Задоя Є.):

1. Обрати тему дослідження, визначити його хронологічні і територіальні межі. Обґрунтування проблеми дослідження. Для цього необхідно вивчити теорію, історію питання, реальний стан його на даний час. Проблема дослідження відображає невідповідність між уявленнями про питання та його суть, характеризує суперечність між типовим станом явища, яке досліджують, і вимогами до нього. Вирішення проблеми і є метою дослідження. На основі теоретичного аналізу і реального стану проблеми на практиці дослідник визначає конкретні завдання.

2. З'ясувати об'єкт, наукову проблему та предмет. Проблема має бути актуальною, у виборі об'єкта і предмета дослідження виходять з потреби його вивчення. Визначення проблеми вимагає особливого бачення, заснованого на досвіді наукової діяльності та знаннях. Об'єктами педагогічного дослідження є елементи педагогічної системи. На відміну від предмета, об'єкти дослідження існують незалежно від дослідника. Предметом дослідження є частина об'єкта, яка безпосередньо підлягає дослідженню. Проблема дослідження завжди пов'язана з удосконаленням предмета дослідження, поліпшенням його стану в педагогічній практиці, поглибленням теоретичних уявлень про нього.

3. Визначити мету й завдання. Вирішення проблеми і є метою дослідження. На основі теоретичного аналізу і реального стану проблеми на практиці дослідник визначає конкретні завдання.

4. Виявити, відібрати і вивчити літературу з теми та інші джерела інформації, наприклад архівні, що потребує роботи з архівними фонами.

5. Складання попереднього плану дослідження.

6. Визначення методики дослідження. Методи повинні відповідати етапові дослідження. Наприклад, для початкового етапу придатні методи теоретичного пошуку: підбір та опрацювання наукових джерел тощо. Підібрати методи історико-педагогічного дослідження.

7. Теоретичний аналіз результатів, формулювання висновків і педагогічних рекомендацій, упровадження їх у практику. Цей етап завершує дослідження.
8. Оформлення списку використаної літератури, додатків та покажчиків.
9. Здійснення літературного редагування й технічне оформлення роботи.

ЛЕКЦІЯ 8-9

ТЕМА 8. Поняття академічної доброчесності, фундаментальні цінності і принципи її забезпечення (4 ГОД.)

ОПОРНІ ПОНЯТТЯ: академічна доброчесність, Кодекс академічної доброчесності, принципи академічної доброчесності, академічна недоброчесність.

ПИТАННЯ:

1. Академічна доброчесність як сукупність етичних принципів та визначених законом правил.
2. Принципи академічної доброчесності.
3. Академічна недоброчесність, її прояви.
4. Академічна відповідальність. Види академічної відповідальності здобувачів вищої освіти.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОПЕРЕВІРКИ:

1. Дайте визначення поняттю «академічна доброчесність», проаналізуйте принципи і фундаментальні цінності академічної доброчесності.
2. Охарактеризуйте прояви академічної недоброчесності.
3. Проаналізуйте інструменти боротьби та профілактики плагіату, розкрийте досвід зарубіжних країн.
4. Дайте визначення поняттю «академічна відповідальність», охарактеризуйте її види.
5. Як реалізується академічна доброчесність у ПНПУ імені В. Г. Короленка?

ЛІТЕРАТУРА:

1. Академічна чесність як основа сталого розвитку університету / Міжнарод. благод. Фонд «Міжнарод. фонд. дослідж. освіт. політики»; за заг. ред. Т. В. Фінікова, А. Є. Артюхова. Київ : Таксон, 2016. 234 с.
2. Маккейн Д., Павела Г. Принципова боротьба за академічну доброчесність – думка професорів Центру академічної доброчесності [електронний ресурс]. – Режим доступу : URL: <http://www.saiup.org.ua/resursy/pryntsyrova-borotba-za-akademichnu-dobrochesnist-dumka-profesoriivtsentru-akademichnoyi-dobrochesnosti/>
3. Медвідь В. Ю., Данько Ю. І., Коблянська І. І. Методологія та організація наукових досліджень (у структурно-логічних схемах і таблицях): навч. посіб. Суми: СНАУ, 2020. 220 с.
4. Рекомендації щодо забезпечення принципів академічної доброчесності. Підкомісія 303 «Академічна доброчесність» Науково-методичної комісії 15 з організаційно-методичного забезпечення вищої освіти. Київ : Міністерство освіти і науки України, 2016. 24 с.

АНОТОВАНИЙ ЗМІСТ ЛЕКЦІЇ

Академічна доброчесність – це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень. Доброчесність є необхідною і важливою складовою будь-якого істинного досвіду освіти – доброчесність з боку як викладача, так і здобувача вищої освіти. Міжнародний центр академічної доброчесності при

Ратлендському інституті етики, Університет Клемсон в Південній Кароліні, розробив документ “Фундаментальні цінності академічної доброчесності” (Fishman 2012). За цим підходом, академічна доброчесність – це відданість академічної спільноти шести фундаментальним цінностям: чесності, довірі, справедливості, повазі, відповідальності й мужності.

Чесність	Академічні спільноти доброчесності просувають пошук істини й знання чини інтелектуальну та особисту чесність у процесі навчання, викладання, наукових досліджень і надання сервісів по дорученню адміністрації
Довіра	Академічні спільноти доброчесності стимулюють і покладаються на клімат взаємної довіри. Клімат довіри заохочує і підтримує вільний обмін ідеями, який у свою чергу дає можливість науковим пошукам реалізуватися на найповнішій мірою
Справедливість	Академічні спільноти доброчесності встановлюють чіткі й прозорі очікувані стандарти для підтримання справедливості у стосунках між здобувачами вищої освіти, викладачами та адміністративним персоналом
Повага	Академічні спільноти доброчесності цінують інтерактивну, кооперативну та партисипативну природу навчання і пізнання. Вони поважають та вважають за належне розмаїття думок та ідей
Відповідальність	Академічні спільноти доброчесності покладаються на принципи особистої відповідальності, що підсилюється готовністю окремих осіб і груп надавати приклад відповідальної поведінки. Підтримують взаємно узгоджені стандарти, а також вживають належних заходів у випадку їхнього недотримання
Мужність	Для розбудови й підтримання академічних спільнот доброчесності потрібно більше, ніж просто вірити в фундаментальні цінності. Трансформація цінностей від розмов про них до відповідних дій, їхнє відстоювання в умовах тиску і труднощів потребує рішучості, цілеспрямованості і мужності

Принципи академічної доброчесності: 1) законності та верховенства права; 2) свободи та людської гідності; 3) патріотизму та служіння українському народові; 4) професіоналізму та компетентності; 5) чесності і порядності; 6) справедливості та толерантності; 7) партнерства і взаємодопомоги; 8) поваги та взаємної довіри; 9) відкритості і прозорості; 10) колегіальності та демократичності; 11) самовдосконалення і саморозвитку; 12) персональної відповідальності та роботи на результат; 13) формування усвідомленої потреби в дотриманні Конституції та законів України, нетерпимості до їх порушення; 14) формування поваги до прав і свобод людини, нетерпимості до приниження її честі та гідності, фізичного або психічного насильства, а також до дискримінації за будь-якими ознаками; 15) формування громадянської культури; 16) нетерпимості щодо недотримання правил і норм Кодексу академічної доброчесності.

Дотримання академічної доброчесності здобувачами вищої освіти передбачає:

– самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного та підсумкового контролю результатів навчання, атестації (для осіб з особливими освітніми потребами ця вимога застосовується з урахуванням їхніх індивідуальних потреб і можливостей);

– посилення на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей;

– дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права;

– надання достовірної інформації про результати власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використанні методики досліджень і джерела інформації.

Для здобувачів вищої освіти та інших осіб, що беруть участь в освітньому процесі є **гідним**:

1. Поважати честь і гідність інших осіб, навіть, якщо їх погляди відрізняються від ваших.

2. Відповідально ставитись до своїх обов'язків, вчасно та добросовісно виконувати завдання, передбачені навчальними планами.

3. Активно займатись самостійною роботою, використовуючи методичні посібники, рекомендації викладачів, додатково опрацьовуючи нову літературу, використовуючи всі можливості для отримання необхідних знань.

4. Ефективно розподіляти час на пошук і вивчення матеріалів, необхідних для отримання якісної освіти.

5. Чесно та відповідально готуватись до поточного, підсумкового контролю, атестації докладаючи зусиль до своєчасного виконання всіх завдань.

6. Використовувати в освітній або дослідницькій діяльності лише перевірені та достовірні джерела інформації та посилатися на них.

7. Подавати на оцінювання лише самостійно виконану роботу, що не є запозиченою або переробленою з іншої, виконаної третіми особами.

8. У разі виникнення труднощів під час виконання навчальних чи дослідницьких завдань звертатись до інших за допомогою, яка є у межах прийняттого тощо.

Види порушень академічної доброчесності:

академічний плагіат - оприлюднення (частково або повністю) наукових (творчих) результатів, отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження (творчості) та/або відтворення опублікованих текстів (оприлюднених творів мистецтва) інших авторів без зазначення авторства;

самоплагіат - оприлюднення (частково або повністю) власних раніше опублікованих наукових результатів як нових наукових результатів;

фабрикація - вигадкування даних чи фактів, що використовуються в освітньому процесі або наукових дослідженнях;

фальсифікація - свідомо зміна чи модифікація вже наявних даних, що стосуються освітнього процесу чи наукових досліджень;

списування - виконання письмових робіт із залученням зовнішніх джерел інформації, крім дозволених для використання, зокрема під час оцінювання результатів навчання;

обман - надання завідомо неправдивої інформації щодо власної освітньої (наукової, творчої) діяльності чи організації освітнього процесу; формами обману є, зокрема, академічний плагіат, самоплагіат, фабрикація, фальсифікація та списування;

хабарництво - надання (отримання) учасником освітнього процесу чи пропозиція щодо надання (отримання) коштів, майна, послуг, пільг чи будь-яких інших благ матеріального або нематеріального характеру з метою отримання неправомірної переваги в освітньому процесі;

необ'єктивне оцінювання - свідоме завищення або заниження оцінки результатів навчання здобувачів освіти.

надання здобувачам освіти під час проходження ними оцінювання результатів навчання допомоги чи створення перешкод, не передбачених умовами та/або процедурами проходження такого оцінювання;

вплив у будь-якій формі (прохання, умовляння, вказівка, погроза, примушування тощо) на педагогічного (науково-педагогічного) працівника з метою здійснення ним необ'єктивного оцінювання результатів навчання.

Види академічної відповідальності здобувачів вищої освіти (повторне проходження оцінювання (контрольна робота, іспит, залік тощо); повторне проходження відповідного освітнього компонента освітньої програми; відрахування із закладу освіти (крім осіб, які здобувають загальну середню освіту); позбавлення академічної стипендії; позбавлення наданих закладом освіти пільг з оплати навчання).

Порядок виявлення та встановлення фактів порушення академічної доброчесності визначається уповноваженим колегіальним органом управління закладу освіти з урахуванням вимог Закону та спеціальних законів. Кожна особа, стосовно якої порушено питання про порушення нею академічної доброчесності, має такі права: ознайомлюватися з усіма матеріалами перевірки щодо встановлення факту порушення академічної доброчесності, подавати до них зауваження; особисто або через представника надавати усні та письмові пояснення або відмовитися від надання будь-яких пояснень, брати участь у дослідженні доказів порушення академічної доброчесності; знати про дату, час і місце та бути присутньою під час розгляду питання про встановлення факту порушення академічної доброчесності та притягнення її до академічної відповідальності; оскаржити рішення про притягнення до академічної відповідальності до органу, уповноваженого розглядати апеляції, або до суду.

Реалізація академічної доброчесності у ПНПУ імені В. Г. Короленка (Кодекс академічної доброчесності ПНПУ імені В. Г. Короленка, Комісія з академічної доброчесності вченої ради ПНПУ імені В. Г. Короленка, Положення про запобігання та виявлення академічного плагіату).

При підготовці матеріалів конспектів лекцій використовувалися наступні джерела:

1. Академічна чесність як основа сталого розвитку університету / Міжнарод. благод. Фонд «Міжнарод. фонд. дослідж. освіт. політики»; за заг. ред. Т. В. Фінікова, А. Є. Артюхова. Київ : Таксон, 2016. 234 с.
2. Науково-педагогічне дослідження : навч. посіб. для магістрантів / Укладачі: Н. Н. Чайченко, О.М. Семенов, Л.М. Артюшкіна, О.М. Рудь. Суми : СОППО, 2015. 190 с.
3. Основи методології та організації наукових досліджень: навч. посіб. / за ред. А. Є. Конверського. Київ : Центр учбової літератури, 2010. 352 с.

Методичні вказівки (рекомендації) до семінарських занять і самостійної роботи

Семінарське (практичне) заняття – форма навчальної діяльності, на якій викладач організовує детальний розгляд магістрантами окремих теоретичних положень навчальної дисципліни та формує вміння і навички їхнього практичного застосування шляхом індивідуального виконання магістрантами відповідним чином сформульованих завдань.

Основна дидактична мета заняття – розширення, поглиблення й деталізація наукових знань, отриманих магістрантами на лекціях та в процесі самостійної роботи і спрямованих на підвищення рівня засвоєння навчального матеріалу, прищеплення вмінь і навичок, розвиток наукового мислення.

До кожного семінарського і лабораторного заняття, теми яких повідомляються на початку вивчення даного модуля, магістранти зобов'язані ретельно готуватися. Насамперед необхідно переглянути лекційний матеріал із теми і, використовуючи конспект і рекомендовані підручники й навчальні посібники, підготувати детальні відповіді на питання конкретного заняття; належить також виконати й усі можливі домашні завдання, запропоновані викладачем. У процесі роботи визначається рівень готовності кожного магістранта до участі в практичних заняттях і до виконання лабораторних робіт, який впливає на результати підсумкового контролю. До кожного практичного завдання розроблені методичні рекомендації, поради на допомогу магістрантові. Таким чином, основне завдання магістранта – користуючись відповідними методичними матеріалами й літературою, творчо та якісно виконувати завдання у тій чи іншій формі, в залежності від вимог викладача, своєчасно прозвітувати про їхнє виконання.

Самостійна підготовка магістранта до практичних занять починається зі знайомства з планом семінару і добору рекомендованої літератури. Перш ніж вивчати першоджерела, необхідно познайомитися з матеріалом навчальні лекції на тему заняття і відповідним розділом підручників чи навчальних посібників. Запорукою успішної і раціональної підготовки до практичних занять є систематичне попереднє опрацювання лекцій і наступна самостійна робота з доповнення матеріалу.

Підручник, навчальний посібник та іншу обов'язкову навчальну літературу слід не просто читати, а вивчати. При вивченні джерела спочатку рекомендовано побіжно проглянути весь матеріал із метою фіксації провідних думок і послідовності викладу. Потім книгу читають, конспектуючи відомості, необхідні для відповіді на поставлені в плані заняття питання, і, нарешті, втретє проглядають, прагнучи організувати прочитане в єдину систему, усвідомити окремі складні положення теми.

Уважний розгляд схем, діаграм та іншого ілюстративного матеріалу книги допомагає цілісному розумінню прочитаного, дає можливість порівнювати новий матеріал з уже відомими знаннями, виробити власне ставлення до питання. Додаткову літературу читають із метою ознайомлення. Під час такого читання уважно перечитують окремі частини джерела, решта матеріалу розглядають мимохідь.

Для систематизації матеріалу і спрощення подальшого добору необхідної літератури, наприклад, під час написання повідомлення з теми або підготовки до заліку чи екзамену зручно використовувати бібліографічні картки чи зошити. Всі питання, які можуть виникнути у процесі підготовки до заняття, необхідно занотовувати на полях із метою наступного з'ясування.

Завершивши вивчення рекомендованих науково-педагогічних джерел і літератури використаної зі власної ініціативи, необхідно до кожного пункту плану семінарського заняття скласти або зведений конспект, або прості чи складні плани усних відповідей. Із метою

самоперевірки корисно відтворити основні положення й відповіді на запитання, подані для самоконтролю і підручнику, навчальному посібникові й у плані заняття.

Відповіді на питання мають бути логічно структуровані, обґрунтовані, аргументовані.

Вимоги до написання і оформлення рефератів

Реферат (лат. *referre* – доповідати, повідомляти) – короткий виклад змісту одного або декількох документів з певної теми.

Обсяг реферату визначається специфікою теми і змістом документів, кількістю відомостей, їх науковою цінністю або практичним значенням (10-15 сторінок).

Види рефератів: інформативний та розширений (зведений).

Інформативний найповніше розкриває зміст документа, містить основні фактичні та теоретичні відомості. В такому рефераті мають бути зазначені: предмет дослідження і мета роботи, наведені основні результати, викладені дані про методи, умови дослідження, відбиті пропозиції автора щодо застосування результатів, наведені основні характеристики нових технологій навчально-виховного процесу, нова інформація про відомі явища педагогічної теорії і практики.

Розширений або зведений (багатоджерельний, оглядовий) реферат містить відомості про певну кількість опублікованих і неопублікованих документів з однієї теми, викладені у вигляді зв'язного тексту.

Зразок структури реферату:

ВСТУП

РОЗДІЛ I. Історія та теорія питання.

РОЗДІЛ II. Вирішення проблеми в сучасних умовах.

ВИСНОВКИ

ЛІТЕРАТУРА

Реферат починається з викладу сутності проблеми. Слід уникати зайвих фраз.

У *вступі* обґрунтовується актуальність теми, її особливості, значущість з огляду на соціальні потреби суспільства та розвиток конкретної галузі науки або практичної діяльності.

У *розділі I* основні теоретичні, експериментальні дослідження з теми, зазначається, хто з учених минулого вивчав дану проблему, які ідеї висловлював. Визначаються сутність (основний зміст) проблеми, основні чинники (фактори, обставини), що зумовлюють розвиток явища, або процесу, який вивчається. Наводиться перелік основних змістових аспектів проблеми, які розглядалися вченими. Визначаються недостатньо досліджені питання, з'ясовуються причини їх слабкої розробленості.

У *розділі II* дається поглиблений аналіз сучасного стану процесу або явища, тлумачення основних поглядів і позицій щодо проблеми. Особлива увага приділяється виявленню нових ідей та гіпотез, експериментальним даним, новим методикам, оригінальним підходам щодо вивчення проблеми. У цьому розділі подається аналіз практики. Висловлюються власні думки щодо перспектив розвитку проблеми.

У *висновках* подаються загальні умовиводи, ідеї, думки, оцінки, пропозиції науковця.

До *списку літератури* включають публікації переважно останніх 5-10 років. Особливу цінність мають роботи останнього року.

У додатках наводяться таблиці, схеми, якщо вони суттєво полегшують розуміння роботи.

Виклад матеріалу в рефераті має бути коротким і стислим. Слід використовувати синтаксичні конструкції, властиві мові наукових документів, уникати складних граматичних зворотів.

У рефераті слід використовувати стандартизовану термінологію, уникати незвичних термінів і символів або пояснювати їх при першому згадуванні в тексті. Терміни, окремі слова і словосполучення можна замінювати аббревіатурами й прийнятими текстовими скороченнями, значення яких зрозуміле з контексту.

Змістовий МОДУЛЬ I.

Наука і наукові дослідження в історичній ретроспективі та сучасному вимірі

Семінарське ЗАНЯТТЯ № 1

ТЕМА: Наукове дослідження, його види і характерні ознаки.

Мета: розкрити сутність понять «наукове пізнання», «наукове дослідження», охарактеризувати види наукових досліджень, його характерні ознаки.

ПИТАННЯ ДЛЯ ОБГОВОРЕННЯ

1. Наукове пізнання, його види (почуттєве, раціональне).
2. Наукове дослідження як особлива форма процесу пізнання, його характерні ознаки.
3. Методологія як основа наукового дослідження, його об'єкт і предмет.
4. Види наукових досліджень за цільовим призначенням (фундаментальні, прикладні).
5. Види наукових досліджень за джерелом фінансування (бюджетні, госпрозрахункові, нефінансові), залежно від поставлених цілей (локальні, системні).

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ:

1. Розкрийте поняття методології як основи наукового дослідження. Висловіть свою думку. Відповідь аргументуйте.
2. Назвіть і охарактеризуйте основні ознаки наукового дослідження.
3. Проаналізуйте сферу проведення фундаментальних досліджень.

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ:

- Складіть бібліографічний покажчик наукових статей щодо розкриття актуальних проблем науки наукових досліджень.
- Запропонуйте теми фундаментальних (3) і прикладних (3) наукових досліджень. Обґрунтуйте свої пропозиції.
- Розробіть до даної теми тести (10 питань).
- Складіть бібліографічний покажчик наукових публікацій (15 позицій) щодо розкриття актуальних проблем науки і наукових досліджень. Проаналізуйте їх проблематику.

ТЕМАТИКА ДОПОВІДЕЙ ТА РЕФЕРАТІВ:

1. Історичні етапи розвитку науки.
2. Розвиток науки у ХІХ столітті.
3. Наука ХХ століття і початку ХХІ століття: характерні особливості.
4. Організація наукової діяльності в Україні.

ОСНОВНА ЛІТЕРАТУРА:

1. Григорук П. М., Хрущ Н. А. Методологія і організація наукових досліджень : навч. посіб. Київ, 2017. 206 с.

2. Медвідь В. Ю., Данько Ю. І., Коблянська І. І. *Методологія та організація наукових досліджень (у структурно-логічних схемах і таблицях): навч. посіб.* Суми: СНАУ, 2020. 220 с.
3. Соболев Х. С., Петровська Н. І., Гуняк О. М. *Методологія і принципи наукових досліджень : навч. посіб.* Львів : Львівська політехніка, 2018. 350 с.

ДОДАТКОВА ЛІТЕРАТУРА:

4. Важинський С. Е., Щербак Т. І. *Методика та організація наукових досліджень : навч. посіб.* Суми : СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2016. 260 с.
5. *Основи методології та організації наукових досліджень : навч. посіб. для студентів, курсантів, аспірантів і ад'юнтів / за ред. А. Є. Конверського.* Київ : Центр учбової літератури, 2010. 352 с.
6. Швець Ф. Д. *Методологія та організація наукових досліджень : навч. посіб.* Рівне : НУВГП, 2016. 151 с.

Змістовий МОДУЛЬ II.

Методологія і технологія організації науково-педагогічного дослідження

Семінарське ЗАНЯТТЯ № 2

ТЕМА: Специфіка і сутність науково-педагогічного дослідження, етапи його організації.

Мета: розкрити сутність і специфіку науково-педагогічного дослідження, проаналізувати категоріально-понятійний апарат науково-педагогічного дослідження, вивчити етапи технології його організації, охарактеризувати фундаментальні і прикладні наукові дослідження в педагогіці.

ПИТАННЯ ДЛЯ ОБГОВОРЕННЯ:

1. Науково-педагогічне дослідження як особлива форма процесу пізнання педагогічної дійсності, його мета.
2. Науковий напрям, проблема, тема та актуальність дослідження.
3. Об'єкт і предмет, мета і завдання науково-педагогічного дослідження.
4. Критерії ефективності науково-педагогічного дослідження, вимоги до його виконання.
5. Етапи організації науково-педагогічного дослідження.

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ:

1. Розкрийте специфіку науково-педагогічних досліджень.
2. Розкрийте роль і значення розробок, які мають на меті створення програм, підручників, посібників, інструктивно-методичних рекомендацій з питань організації процесів виховання і навчання, управління виховними системами.
3. Обґрунтуйте відмінність фундаментальних досліджень з педагогіки від прикладних. Наведіть приклади.

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ І ВПРАВИ:

1. Розробіть структурно логічну схему теми.
2. Складіть бібліографічний покажчик наукових публікацій (15 позицій) щодо розкриття актуальних проблем наукових досліджень в освітній галузі. Проаналізуйте їх проблематику.
3. Укажіть об'єкт дослідження з наведених тем: «Підготовка майбутнього викладача вищої школи до науково-дослідницької діяльності», «Виховання студентів у

вищих закладах освіти», «Підготовка вчителів до здійснення інклюзивної освіти», «Перепідготовка вчителів у процесі дистанційної освіти».

4. Укажіть предмет дослідження з наведених тем: «Технологія попередження конфліктів у професійній діяльності (ЗВО, школи)», «Психолого-педагогічний тренінг як засіб корекції міжособистісних стосунків», «Засоби корекції морально-психологічного клімату в педагогічному колективі», «Соціально-психологічна структура педагогічного колективу як суб'єкта інноваційної діяльності».

ТЕМАТИКА ДОПОВІДЕЙ ТА РЕФЕРАТІВ:

1. Роль і значення фундаментальних досліджень в педагогіці.
2. Критерії ефективності науково-педагогічного дослідження, вимоги до його виконання.
3. Теоретичні та методологічні принципи науки.
4. Наукова ідея, науковий принцип. Наукові поняття та гіпотези.

ОСНОВНА ЛІТЕРАТУРА:

2. Григорук П. М., Хрущ Н. А. Методологія і організація наукових досліджень : навч. посіб. Київ, 2017. 206 с.
3. Медвідь В. Ю., Данько Ю. І., Коблянська І. І. Методологія та організація наукових досліджень (у структурно-логічних схемах і таблицях): навч. посіб. Суми: СНАУ, 2020. 220 с.
4. Науково-педагогічне дослідження : навч. посіб. для магістрантів / Укладачі: Н.Н. Чайченко, О.М. Семенов, Л.М. Артюшкіна, О.М. Рудь. Суми : СОІППО, 2015. 190 с.

ДОДАТКОВА ЛІТЕРАТУРА:

5. Важинський С. Е., Щербак Т. І. Методика та організація наукових досліджень : навч. посіб. Суми : СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2016. 260 с.
6. Швець Ф. Д. Методологія та організація наукових досліджень : навч. посіб. Рівне : НУВГП, 2016. 151 с.
7. Соболев Х. С., Петровська Н. І., Гуняк О. М. Методологія і принципи наукових досліджень : навч. посіб. Львів : Львівська політехніка, 2018. 350 с.

Семінарське ЗАНЯТТЯ № 3

ТЕМА: Методологія і методи науково-педагогічного дослідження

Мета: розкрити сутність методології науково-педагогічного дослідження та багаторівневої концепції методологічного аналізу, охарактеризувати групи методів науково-педагогічного дослідження.

ПИТАННЯ ДЛЯ ОБГОВОРЕННЯ:

1. Методологія науково-педагогічного дослідження.
2. Багаторівнева концепція методологічного аналізу.
3. Метод науково-педагогічного дослідження. Емпіричні методи науково-педагогічного дослідження.
4. Теоретичні методи науково-педагогічного дослідження.
5. Метаматичні і статистичні методи науково-педагогічного дослідження.

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ:

1. Продемонструйте застосування дедуктивного та індуктивного методів в науковому пізнанні.
2. Проаналізуйте роль і значення філософських методів у науковому пізнанні.

3. Розкрийте роль і значення методики науково-педагогічного дослідження для досягнення його мети. Висловіть свою думку.

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ І ВПРАВИ:

1. Розробіть структурно логічну схему теми.
2. Доповніть бібліографію до даної теми.
3. До теми «Теорія і практика виховання безпритульних дітей на Полтавщині у 20-30-х рр. ХХ ст.» запропонуйте перелік методів дослідження для досягнення його мети. Відповідь обґрунтуйте.
4. До теми «Засоби корекції морально-психологічного клімату в педагогічному колективі» запропонуйте перелік методів дослідження для досягнення його мети. Відповідь обґрунтуйте.

ТЕМАТИКА ДОПОВІДЕЙ ТА РЕФЕРАТИВ:

1. Рівні методологічного аналізу науково-педагогічного дослідження.
2. Методологія на рівні філософської рефлексії.
3. Методика як сукупність прийомів практичної діяльності.
4. Емпіричні методи дослідження в науково-педагогічних пошуках.

ОСНОВНА ЛІТЕРАТУРА:

1. Григорук П. М., Хрущ Н. А. Методологія і організація наукових досліджень : навч. посіб. Київ, 2017. 206 с.
2. Медвідь В. Ю., Данько Ю. І., Коблянська І. І. Методологія та організація наукових досліджень (у структурно-логічних схемах і таблицях): навч. посіб. Суми: СНАУ, 2020. 220 с.
3. Соболев Х. С., Петровська Н. І., Гуняк О. М. Методологія і принципи наукових досліджень : навч. посіб. Львів : Львівська політехніка, 2018. 350 с.

ДОДАТКОВА ЛІТЕРАТУРА:

4. Белан Г. В. Методологічні аспекти дослідження педагогічних персоналій у сучасному науковому дискурсі. *Сучасні вимоги до організації та проведення історико-педагогічних досліджень* / редкол.: Л. Д. Березівська (голова редкол.), С. В. Лапаєнко, О. В. Сухомлинська, С. В. Тарнавська ; літ. ред. Т. М. Деревянко. Київ : ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського, 2017. С. 11–12.
5. Важинський С. Е., Щербак Т. І. Методика та організація наукових досліджень : навч. посіб. Суми : СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2016. 260 с.
6. Швець Ф. Д. Методологія та організація наукових досліджень : навч. посіб. Рівне : НУВГП, 2016. 151 с.

Семінарське ЗАНЯТТЯ № 4

ТЕМА: Технологія і вимоги до написання наукових статей, доповідей, повідомлень, рефератів.

Мета: вивчити й охарактеризувати вивди наукових публікацій, проаналізувати технологію і вимоги до їх написання.

ПИТАННЯ ДЛЯ ОБГОВОРЕННЯ:

1. Види наукових публікацій (монографія, стаття, автореферат, препринт, тези доповідей, наукова доповідь, збірник наукових праць).

2. Технологія і вимоги до написання наукових публікацій.
3. Культура академічних письмових робіт. Правила оформлення публікацій.
4. Реферат як форма навчальної і науково-дослідної роботи.
5. Процес написання реферату, його структура, вимоги.

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ:

1. Проаналізуйте етапи написання реферату. У чому полягає реалізація принципу науковості? Відповідь обґрунтуйте.
2. Проаналізуйте етапи написання наукової статті, тези доповіді і наукової доповіді. У чому полягає реалізація принципу об'єктивності? Відповідь поясніть.
3. Визначте і охарактеризуйте етапи написання монографії. У чому полягає реалізація когнітивного (пізнавального) принципу? Відповідь аргументуйте.

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ І ВПРАВИ:

1. Доповніть бібліографію до даної теми.
2. Розробіть презентацію на тему: «Наукові публікації, їх види та структура» (10 слайдів).
3. Розробіть презентацію на тему: «Реферат як форма навчальної і науково-дослідної роботи» (10 слайдів).
4. Запропонуйте наукову проблему, відповідно до якої розробіть попередню тему і зміст наукової статті чи тез доповіді для участі в одній із конференцій.

ТЕМАТИКА ДОПОВІДЕЙ ТА РЕФЕРАТИВ:

1. Культура академічних письмових робіт.
2. Наукова публікація. Поняття. Функції. Основні види.
3. Публікації у фахових виданнях України, в журналах із баз даних Scopus, Web of Science.
4. Електронні наукові публікації в системі наукометрії.

ОСНОВНА ЛІТЕРАТУРА:

1. Григорук П. М., Хрущ Н. А. Методологія і організація наукових досліджень : навч. посіб. Київ, 2017. 206 с.
2. Медвідь В. Ю., Данько Ю. І., Коблянська І. І. Методологія та організація наукових досліджень (у структурно-логічних схемах і таблицях): навч. посіб. Суми: СНАУ, 2020. 220 с.
3. Основи методології та організації наукових досліджень : навч. посіб. для студентів, курсантів, аспірантів і ад'юнтів / за ред. А. Є. Конверського. Київ : Центр учбової літератури, 2010. 352 с.

ДОДАТКОВА ЛІТЕРАТУРА:

4. Важинський С. Е., Щербак Т. І. Методика та організація наукових досліджень : навч. посіб. Суми : СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2016. 260 с.
5. Швець Ф. Д. Методологія та організація наукових досліджень : навч. посіб. Рівне : НУВГП, 2016. 151 с.
6. Соболь Х. С., Петровська Н. І., Гуняк О. М. Методологія і принципи наукових досліджень : навч. посіб. Львів : Львівська політехніка, 2018. 350 с.

Семінарське ЗАНЯТТЯ № 5

ТЕМА: Технологія виконання і захисту кваліфікаційних (магістерських) наукових робіт.

Мета: охарактеризувати види кваліфікаційних робіт, вивчити технологію виконання і захисту кваліфікаційних (магістерських) робіт.

ПИТАННЯ ДЛЯ ОБГОВОРЕННЯ:

1. Загальна характеристика видів кваліфікаційних робіт. Магістерська кваліфікаційна робота як самостійна науково-дослідницька праця.
2. Основні вимоги, алгоритм виконання магістерської кваліфікаційної роботи.
3. Етапи виконання магістерської кваліфікаційної роботи.
4. Технічні вимоги до оформлення магістерської кваліфікаційної роботи.
5. Підготовка до захисту та захист магістерської кваліфікаційної роботи.

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ:

1. Проаналізуйте відмінність наукових публікацій і кваліфікаційних робіт. Відповідь обґрунтуйте.
2. Проаналізуйте критерії та умови оцінювання магістерських кваліфікаційних робіт (Методичні рекомендації щодо організації, виконання і захисту кваліфікаційних (бакалаврських/магістерських) робіт у ПНПУ імені В. Г. Короленка. Полтава, 2021. 51 с.; <http://pnpu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/03/14.03.21-kvalifikacijni-roboti.pdf> Які пропозиції ви можете внести? Відповідь аргументуйте.
3. Як реалізується принцип академічної доброчесності при виконанні магістерської кваліфікаційної роботи? Відповідь поясніть.

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ І ВПРАВИ:

1. Вивчіть основні вимоги до магістерських кваліфікаційних робіт (Методичні рекомендації щодо організації, виконання і захисту кваліфікаційних (бакалаврських/магістерських) робіт у ПНПУ імені В. Г. Короленка. Полтава, 2021. 51 с.; <http://pnpu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/03/14.03.21-kvalifikacijni-roboti.pdf> Запропонуйте тему вашого магістерського дослідження, здійсніть попередній підбір джерельної бази.
2. Вивчіть основні вимоги до магістерських кваліфікаційних робіт (Методичні рекомендації щодо організації, виконання і захисту кваліфікаційних (бакалаврських/магістерських) робіт у ПНПУ імені В. Г. Короленка. Полтава, 2021. 51 с.; <http://pnpu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/03/14.03.21-kvalifikacijni-roboti.pdf> Сформулюйте попередню мету і завдання вашого магістерського дослідження, виокремте об'єкт і предмет наукових пошуків.
3. Вивчіть основні вимоги до магістерських кваліфікаційних робіт (Методичні рекомендації щодо організації, виконання і захисту кваліфікаційних (бакалаврських/магістерських) робіт у ПНПУ імені В. Г. Короленка. Полтава, 2021. 51 с.; <http://pnpu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/03/14.03.21-kvalifikacijni-roboti.pdf> Розробіть структуру вашого магістерського дослідження. Пропозиції аргументуйте.
4. В руслі наукової проблеми вашої магістерської кваліфікаційної роботи розробіть її алгоритм виконання згідно етапів організації дослідження.

ТЕМАТИКА ДОПОВІДЕЙ ТА РЕФЕРАТИВ:

1. Вибір теми дослідження і формування джерельної бази як основні вимоги до виконання магістерської кваліфікаційної роботи.
2. Етапи виконання магістерської кваліфікаційної роботи.
3. Загальнонаукові принципи виконання магістерських кваліфікаційних робіт.

4. Реалізація принципу академічної доброчесності при виконанні магістерської кваліфікаційної роботи.

ОСНОВНА ЛІТЕРАТУРА:

1. Григорук П. М., Хрущ Н. А. Методологія і організація наукових досліджень : навч. посіб. Київ, 2017. 206 с.
2. Медвідь В. Ю., Данько Ю. І., Коблянська І. І. Методологія та організація наукових досліджень (у структурно-логічних схемах і таблицях): навч. посіб. Суми: СНАУ, 2020. 220 с.
3. Соболев Х. С., Петровська Н. І., Гуняк О. М. Методологія і принципи наукових досліджень : навч. посіб. Львів : Львівська політехніка, 2018. 350 с.

ДОДАТКОВА ЛІТЕРАТУРА:

4. Важинський С. Е., Щербак Т. І. Методика та організація наукових досліджень : навч. посіб. Суми : СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2016. 260 с.
5. Швець Ф. Д. Методологія та організація наукових досліджень : навч. посіб. Рівне : НУВГП, 2016. 151 с.
6. Методичні рекомендації щодо організації, виконання і захисту кваліфікаційних (бакалаврських/магістерських) робіт у ПНПУ імені В. Г. Короленка. Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2021. 51 с. <http://pnpu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/03/14.03.21-kvalifikacijni-roboti.pdf>

Змістовий МОДУЛЬ III.

Академічна доброчесність як вимога та принцип організації наукового дослідження

Семінарське ЗАНЯТТЯ № 6

ТЕМА: Порухення академічної доброчесності та академічна відповідальність.

Мета: з'ясувати сутність академічної доброчесності, охарактеризувати види порушень академічної доброчесності, розкрити поняття академічної відповідальності, її види.

ПИТАННЯ ДЛЯ ОБГОВОРЕННЯ:

1. Академічна доброчесність, її цінності і принципи.
2. Порухення академічної доброчесності, види порушень.
3. Інструменти боротьби та профілактики плагіату.
4. Академічна відповідальність, її види.
5. Порядок виявлення та встановлення фактів порушення академічної відповідальності.
6. Реалізація академічної доброчесності у ПНПУ імені В. Г. Короленка.

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ:

1. Доведіть, що фабрикація, фальсифікація, списування є порушеннями академічної доброчесності.
2. Доведіть, що повторне проходження оцінювання (контрольна робота, іспит, залік тощо); повторне проходження відповідного освітнього компонента освітньої програми є видами академічної відповідальності.
3. Проаналізуйте механізми впровадження та відповідальність за порушення норм Кодексу академічної доброчесності ПНПУ імені В.Г. Короленка (<http://pnpu.edu.ua/wp->

content/uploads/2020/10/kodeks-ad-sajt.pdf). Які статті ви б могли змінити, чи додати в документі? Свою відповідь обґрунтуйте.

4. Ознайомтеся із дотриманням академічної доброчесності учасниками освітнього процесу в ПНПУ імені В. Г. Короленка (<http://pnpu.edu.ua/wp-content/uploads/2020/10/kodeks-ad-sajt.pdf>). Проаналізуйте елементи системи якості освіти в університеті, спрямовані на утвердження академічної доброчесності. Висловіть власну думку щодо їх потреби (на ваш вибір три елементи).

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ І ВПРАВИ:

1. Здійсніть огляд наявних інтернет-ресурсів з проблем академічної доброчесності. Охарактеризуйте їх, зясуйте тематику, піднятих проблем.
2. Розробіть презентацію на тему: «Академічна доброчесність, фундаментальні цінності і принципи» (10 слайдів).
3. Розробіть тести з теми семінарського заняття (10 питань).
4. Проаналізуйте обов'язки учасників освітнього процесу в ПНПУ імені В. Г. Короленка (<http://pnpu.edu.ua/wp-content/uploads/2020/10/kodeks-ad-sajt.pdf>). Що зобов'язані здобувачі вищої освіти? Що б ви додали до переліку або змінили в ньому?

ТЕМАТИКА ДОПОВІДЕЙ ТА РЕФЕРАТИВ:

1. Академічна доброчесність як основа сталого розвитку університету
2. Інструменти боротьби та профілактики плагіату: досвід зарубіжних країн.
3. Поняття академічної відповідальності. Види академічної відповідальності здобувачів вищої освіти

Основна література:

1. Академічна чесність як основа сталого розвитку університету / Міжнарод. благод. Фонд «Міжнарод. фонд. дослідж. освіт. політики»; за заг. ред. Т. В. Фінікова, А. Є. Артюхова. Київ : Таксон, 2016. 234 с.
2. Григорук П. М., Хрущ Н. А. Методологія і організація наукових досліджень : навч. посіб. Київ, 2017. 206 с.
3. Медвідь В. Ю., Данько Ю. І., Коблянська І. І. Методологія та організація наукових досліджень (у структурно-логічних схемах і таблицях): навч. посіб. Суми: СНАУ, 2020. 220 с.
4. Соболь Х. С., Петровська Н. І., Гуняк О. М. Методологія і принципи наукових досліджень : навч. посіб. Львів : Львівська політехніка, 2018. 350 с.

Додаткова література:

5. Основи методології та організації наукових досліджень : навч. посіб. для студентів, курсантів, аспірантів і ад'юнтів / за ред. А. Є. Конверського. Київ : Центр учбової літератури, 2010. 352 с.
6. Рекомендації щодо забезпечення принципів академічної доброчесності. Підкомісія 303 «Академічна доброчесність» Науково-методичної комісії 15 з організаційно-методичного забезпечення вищої освіти. Київ : Міністерство освіти і науки України, 2016. 24 с.
7. Хриков Є. М. Методологія педагогічного дослідження : монографія. Харків : ФОП Панов А. М., 2017. 237 с.

САМОСТІЙНА РОБОТА

На основі самостійного опрацювання наукових джерел, поданого списку літератури підготувати:

- презентацію (15-20 слайдів, загальні висновки, література);
- /або реферативне повідомлення (до 7-10 сторінок з планом, текстом, загальними висновками та вказівкою на наукові джерела).

Змістовий МОДУЛЬ I.

Наука і наукові дослідження в історичній ретроспективі та сучасному вимірі

Завдання для самостійної роботи

1. Поясніть феномен науки як форми людської діяльності. Охарактеризуйте основну мету науки.
2. Проаналізуйте витoki і генезу розвитку науки.
3. Охарактеризуйте складові науки, систему наукових знань.
4. Проаналізуйте етапи отримання наукової продукції.
5. Розкрийте сутність гносеологічного, логічного, методологічного підходів до визначення наукової теорії.
6. Охарактеризуйте функції і чинники наукової теорії.
7. Проаналізуйте шлях становлення наукової теорії.
8. Розкрийте сутність поняття «наукове дослідження» як особливої форми процесу пізнання.
9. Розкрийте сутність методології як основи наукового дослідження.
10. Доведіть важливість фундаментальних і прикладних досліджень в освітній галузі.

Література:

1. Важинський С. Е., Щербак Т. І. Методика та організація наукових досліджень : навч. посіб. Суми : СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2016. 260 с.
2. Григорук П. М., Хрущ Н. А. Методологія і організація наукових досліджень : навч. посіб. Київ, 2017. 206 с.
3. Медвідь В. Ю., Данько Ю. І., Коблянська І. І. Методологія та організація наукових досліджень (у структурно-логічних схемах і таблицях): навч. посіб. Суми: СНАУ, 2020. 220 с.
4. Соболев Х. С., Петровська Н. І., Гуняк О. М. Методологія і принципи наукових досліджень : навч. посіб. Львів : Львівська політехніка, 2018. 350 с.
5. Швець Ф. Д. Методологія та організація наукових досліджень : навч. посіб. Рівне : НУВГП, 2016. 151 с.

Змістовий МОДУЛЬ II.

Методологія і технологія організації науково-педагогічного дослідження

Завдання для самостійної роботи

1. Розкрийте і проаналізуйте специфіку і сутність науково-педагогічного дослідження, його мету.
2. Охарактеризуйте категоріальний апарат науково-педагогічного дослідження, наведіть приклади.

3. Проаналізуйте критерії ефективності науково-педагогічного дослідження, вимоги до його виконання.
4. Проаналізуйте етапи організації науково-педагогічного дослідження.
5. Охарактеризуйте методологію науково-педагогічного дослідження, багаторівневу концепцію методологічного аналізу.
6. Розкрийте сутність методу науково-педагогічного дослідження, охарактеризуйте класифікацію методів науково-педагогічного дослідження.
7. Доведіть специфіку історико-педагогічного дослідження.
8. Наукова публікація і реферат: спільне й відмінне.
9. Бакалаврська і магістерська кваліфікаційна робота: спільне й відмінне.
10. Проаналізуйте алгоритм та етапи виконання магістерської кваліфікаційної роботи.

Література:

1. Белан Г. В. Методологічні аспекти дослідження педагогічних персоналій у сучасному науковому дискурсі. *Сучасні вимоги до організації та проведення історико-педагогічних досліджень* / редкол.: Л. Д. Березівська (голова редкол.), С. В. Лапаєнко, О. В. Сухомлинська, С. В. Тарнавська ; літ. ред. Т. М. Деревянко. Київ : ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського, 2017. С. 11–12.
2. Важинський С. Е., Щербак Т. І. Методика та організація наукових досліджень : навч. посіб. Суми : СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2016. 260 с.
3. Григорук П. М., Хрущ Н. А. Методологія і організація наукових досліджень : навч. посіб. Київ, 2017. 206 с.
4. Ільченко О. Ю. Біографічний метод в історико-педагогічних дослідженнях: сутність, принципи, специфіка. *Педагогічні науки* : зб. наук. праць. Полтава, 2021. Вип. 77. С. 61–67.
5. Медвідь В. Ю., Данько Ю. І., Коблянська І. І. Методологія та організація наукових досліджень (у структурно-логічних схемах і таблицях): навч. посіб. Суми: СНАУ, 2020. 220 с.
6. Соболев Х. С., Петровська Н. І., Гуняк О. М. Методологія і принципи наукових досліджень : навч. посіб. Львів : Львівська політехніка, 2018. 350 с.
7. Швець Ф. Д. Методологія та організація наукових досліджень : навч. посіб. Рівне : НУВГП, 2016. 151 с.

Змістовий МОДУЛЬ III.

Академічна доброчесність як вимога та принцип організації наукового дослідження

Завдання для самостійної роботи

1. Розкрийте сутність академічної доброчесності як сукупності етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу.
2. Проаналізуйте діяльність Міжнародного центру академічної доброчесності при Ратлендському інституті етики, Університету Клемсон в Південній Кароліні. Що позитивного в їхній роботі має сенс взяти на озброєння?
3. Розкрийте сутність проекту сприяння академічній доброчесності в Україні (Strengthening Academic Integrity in Ukraine Project — SAIUP).
4. Проаналізуйте Кодекс академічної доброчесності ПНПУ імені В. Г. Короленка.
5. Розкрийте механізми реалізації академічної доброчесності у ПНПУ імені В. Г. Короленка. Проаналізуйте їх.
6. Проаналізуйте принципи академічної доброчесності.
7. Охарактеризуйте види порушень академічної доброчесності.

8. Розкрийте сутність академічної відповідальності, охарактеризуйте види академічної відповідальності здобувачів вищої освіти.
9. Проаналізуйте інструменти боротьби та профілактики плагіату в досвіді зарубіжних країн.
10. Розкрийте порядок виявлення та встановлення фактів порушення академічної відповідальності.

Література:

1. Академічна чесність як основа сталого розвитку університету / Міжнарод. благод. Фонд «Міжнарод. фонд. дослідж. освіт. політики»; за заг. ред. Т. В. Фінікова, А. Є. Артюхова. Київ : Таксон, 2016. 234 с.
2. Важинський С. Е., Щербак Т. І. Методика та організація наукових досліджень : навч. посіб. Суми : СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2016. 260 с.
3. Григорук П. М., Хрущ Н. А. Методологія і організація наукових досліджень : навч. посіб. Київ, 2017. 206 с.
4. Медвідь В. Ю., Данько Ю. І., Коблянська І. І. Методологія та організація наукових досліджень (у структурно-логічних схемах і таблицях): навч. посіб. Суми: СНАУ, 2020. 220 с.
5. Рекомендації щодо забезпечення принципів академічної доброчесності. Підкомісія 303 «Академічна доброчесність» Науково-методичної комісії 15 з організаційно-методичного забезпечення вищої освіти. Київ : Міністерство освіти і науки України, 2016. 24 с.
6. Соболев Х. С., Петровська Н. І., Гуняк О. М. Методологія і принципи наукових досліджень : навч. посіб. Львів : Львівська політехніка, 2018. 350 с.

Модульний контроль знань магістрантів

Питання модульного контролю

Модуль 1

наука і наукові дослідження в історичній ретроспективі та сучасному вимірі

1. Наука як форма людської діяльності. Основна мета науки.
2. Витоки і генеза розвитку науки.
3. Складові науки. Система наукових знань.
4. Складові науки. Наукова діяльність.
5. Етапи отримання наукової продукції.
6. Наукова теорія. Гносеологічний, логічний, методологічний підходи до її визначення.
7. Функції наукової теорії.
8. Чинники розробки наукової теорії. Виникнення наукових ідей. Формулювання принципів, законів, категорій, понять.
9. Чинники розробки наукової теорії. Висунення гіпотези. Доведення теорем.
10. Шлях становлення наукової теорії.
11. Наукове пізнання, його види.
12. Наукове дослідження як форма процесу пізнання.
13. Категоріально-понятійний апарат наукового дослідження.
14. Методологія як основа наукового дослідження.
15. Фундаментальні наукові дослідження, їх мета.
16. Прикладні наукові дослідження, їх мета.
17. Види наукових досліджень за джерелами фінансування.
18. Види наукових досліджень залежно від поставлених цілей.

Модуль 2

методологія і технологія організації науково-педагогічного дослідження

1. Специфіка і сутність науково-педагогічного дослідження, його мета.
2. Категоріальний апарат науково-педагогічного дослідження.
3. Фундаментальні наукові дослідження в педагогіці. Академія педагогічних наук України, Інститут інноваційних технологій та змісту освіти Міністерства освіти і науки України.
4. Прикладні наукові дослідження в педагогіці.
5. Критерії ефективності науково-педагогічного дослідження, вимоги до його виконання.
6. Етапи організації науково-педагогічного дослідження.
7. Методологія науково-педагогічного дослідження.
8. Багаторівнева концепція методологічного аналізу.
9. Метод науково-педагогічного дослідження. Класифікація методів науково-педагогічного дослідження.
10. Емпіричні методи науково-педагогічного дослідження.
11. Теоретичні методи науково-педагогічного дослідження.
12. Математичні і статистичні методи науково-педагогічного дослідження.
13. Специфіка історико-педагогічного дослідження.
14. Історико-педагогічні методи дослідження.
15. Наукові підходи до історико-педагогічних розвідок.
16. Етапи організації історико-педагогічного дослідження.

17. Види наукових публікацій.
18. Реферат як форма навчальної і науково-дослідної роботи.
19. Характеристика видів кваліфікаційних робіт.
20. Магістерська кваліфікаційна робота, вимоги до її написання.
21. Алгоритм та етапи виконання магістерської кваліфікаційної роботи.
22. Технічні вимоги до оформлення кваліфікаційної роботи. Підготовка до захисту та захист кваліфікаційної роботи.

Модуль 3

академічна доброчесність як вимога та принцип організації наукового дослідження

1. Академічна доброчесність як сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу.
2. Міжнародний центр академічної доброчесності при Ратлендському інституті етики, Університет Клемсон в Південній Кароліні. Документ “Фундаментальні цінності академічної доброчесності” (Fishman 2012).
3. Проект сприяння академічній доброчесності в Україні (Strengthening Academic Integrity in Ukraine Project — SAIUP).
4. Кодекс академічної доброчесності Національного агенства забезпечення якості вищої освіти.
5. Принципи академічної доброчесності.
6. Види порушень академічної доброчесності.
7. Поняття академічної відповідальності. Види академічної відповідальності здобувачів вищої освіти.
8. Інструменти боротьби та профілактики плагіату, досвід зарубіжних країн.
9. Порядок виявлення та встановлення фактів порушення академічної відповідальності.
10. Реалізація академічної доброчесності у ПНПУ імені В. Г. Короленка.

Варіант 1

1. Наука як форма людської діяльності. Основна мета науки.
2. Специфіка і сутність науково-педагогічного дослідження, його мета.
3. Академічна доброчесність як сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу.

Варіант 2

1. Витоки і генеза розвитку науки.
2. Категоріальний апарат науково-педагогічного дослідження.
3. Міжнародний центр академічної доброчесності при Ратлендському інституті етики, Університет Клемсон в Південній Кароліні. Документ “Фундаментальні цінності академічної доброчесності” (Fishman 2012).

Варіант 3

1. Складові науки. Система наукових знань.
2. Фундаментальні наукові дослідження в педагогіці. Академія педагогічних наук України, Інститут інноваційних технологій та змісту освіти Міністерства освіти і науки України.
3. Проект сприяння академічній доброчесності в Україні (Strengthening Academic Integrity in Ukraine Project — SAIUP).

Варіант 4

1. Складові науки. Наукова діяльність.
2. Прикладні наукові дослідження в педагогіці.
3. Кодекс академічної доброчесності Національного агентства забезпечення якості вищої освіти.

Варіант 5

1. Етапи отримання наукової продукції.
2. Критерії ефективності науково-педагогічного дослідження, вимоги до його виконання.
3. Принципи академічної доброчесності.

Варіант 6

1. Наукова теорія. Гносеологічний, логічний, методологічний підходи до її визначення.
2. Етапи організації науково-педагогічного дослідження.
3. Види порушень академічної доброчесності.

Варіант 7

1. Функції наукової теорії.
2. Методологія науково-педагогічного дослідження.
3. Поняття академічної відповідальності. Види академічної відповідальності здобувачів вищої освіти.

Варіант 8

1. Чинники розробки наукової теорії. Виникнення наукових ідей. Формулювання принципів, законів, категорій, понять.
2. Багаторівнева концепція методологічного аналізу.
3. Інструменти боротьби та профілактики плагіату, досвід зарубіжних країн.

Варіант 9

1. Чинники розробки наукової теорії. Висунення гіпотези. Доведення теорем.
2. Метод науково-педагогічного дослідження. Класифікація методів науково-педагогічного дослідження.
3. Порядок виявлення та встановлення фактів порушення академічної відповідальності.

Варіант 10

1. Шлях становлення наукової теорії.
2. Емпіричні методи науково-педагогічного дослідження.
3. Реалізація академічної доброчесності у ПНПУ імені В. Г. Короленка.

Варіант 11

1. Наукове пізнання, його види.
2. Теоретичні методи науково-педагогічного дослідження.
3. Академічна доброчесність як сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу.

Варіант 12

1. Наукове дослідження як форма процесу пізнання.
2. Математичні і статистичні методи науково-педагогічного дослідження.

3. Проект сприяння академічній доброчесності в Україні (Strengthening Academic Integrity in Ukraine Project — SAIUP).

Варіант 13

1. Категоріально-понятійний апарат наукового дослідження.
2. Специфіка історико-педагогічного дослідження.
3. Принципи академічної доброчесності.

Варіант 14

1. Методологія як основа наукового дослідження.
2. Історико-педагогічні методи дослідження.
3. Види порушень академічної доброчесності.

Варіант 15

1. Фундаментальні наукові дослідження, їх мета.
2. Наукові підходи до історико-педагогічних розвідок.
3. Поняття академічної відповідальності. Види академічної відповідальності здобувачів вищої освіти.

Варіант 16

1. Прикладні наукові дослідження, їх мета.
2. Етапи організації історико-педагогічного дослідження.
3. Порядок виявлення та встановлення фактів порушення академічної відповідальності.

Варіант 17

1. Види наукових досліджень за джерелами фінансування.
2. Види наукових публікацій.
3. Характеристика видів кваліфікаційних робіт.

Варіант 18

1. Види наукових досліджень залежно від поставлених цілей.
2. Магістерська кваліфікаційна робота, вимоги до її написання.
3. Кодекс академічної доброчесності Національного агенства забезпечення якості вищої освіти.

Варіант 19

1. Наука як форма людської діяльності. Основна мета науки.
2. Специфіка і сутність науково-педагогічного дослідження, його мета.
3. Види порушень академічної доброчесності.

Варіант 20

1. Наукове дослідження як форма процесу пізнання.
2. Етапи організації науково-педагогічного дослідження.
3. Поняття академічної відповідальності. Види академічної відповідальності здобувачів вищої освіти.

Модуль 1. Наука і наукові дослідження в історичній ретроспективі та сучасному вимірі

Тестові завдання за змістом тем модуля

1. Продовжить перелік складових системи наукових знань:

- теорія;
- закони;
- .....
- .....
- .....

2. Випишіть з поданого ряду педагогічних та історико-педагогічних методів досліджень теоретичні методи:

- а) опитування; г) спостереження;
- б) дослідна бесіда; д) ретроспективний аналіз;
- в) логічна обробка тексту; ж) аналіз архівних джерел.

3. Продовжить перелік чинників розробки наукової теорії:

- а) виникнення наукових ідей;
- б) формулювання принципів, законів, категорій, понять;
- в) .....
- г) .....

4. Продовжить перелік підходів до визначення поняття «наукова терія»:

- а) гносеологічний;
- б) .....
- в) .....

5. На здобуття нових знань про закономірності розвитку та взаємозв'язку природи, суспільства, людини спрямовані (оберіть вірну відповідь):

- а) фундаментальні дослідження;
- б) системні дослідження;
- в) прикладні дослідження.

6. Оберіть вірне судження:

- а) предмет ширше за об'єкт дослідження;
- б) предмет і об'єкт дослідження рівнозначні між собою;
- в) об'єкт ширше за предмет дослідження.

7. Продовжіть перелік видів наукових досліджень за джерелами фінансування:

- а) бюджетні;
- б) .....
- в) .....

8. Залежно від поставлених цілей розрізняють дослідження (оберіть вірні відповіді):

- а) локальні;
- б) фундаментальні;
- в) системні;
- г) прикладні;
- д) бюджетні.

9. На здобуття й використання знань для практичних цілей спрямовані (оберіть вірну відповідь):

- а) фундаментальні дослідження;
- б) системні дослідження;
- в) прикладні дослідження.

10. За цільовим призначенням виділяють дослідженням (оберіть вірну відповідь):

- а) локальні;
- б) фундаментальні;
- в) прикладні;
- г) системні;
- д) нефінансові.

Модуль 2. Методологія і технологія організації науково-педагогічного дослідження

Тестові завдання за змістом тем модуля

• **Випишіть з поданого ряду педагогічних та історико-педагогічних методів досліджень теоретичні методи:**

- а) опитування; г) спостереження;
- б) дослідна бесіда; д) ретроспективний аналіз;
- в) логічна обробка тексту; ж) аналіз архівних джерел.

• **Продовжте речення «Наука – це...»**

•

• **Випишіть з поданого ряду педагогічних та історико-педагогічних методів досліджень емпіричні методи:**

- а) спостереження; г) історико-логічний аналіз;
- б) опитування; д) вивчення шкільної документації;
- в) інформаційне моделювання; е) методи математичної статистики.
- ж) аналіз архівних джерел;

• **Продовжте речення «Метод – це...»**

•

• **Продовжіть перелік вимог до науково-педагогічного дослідження:**

- а) суспільна актуальність;
- б) наукова новизна;
- в) теоретична і практична значущість;
- г) .....
- д) .....

• **Продовжіть перелік етапів організації науково-педагогічного дослідження:**

- а) діагностично-концептуальний;
- б) організаційно-прогнозувальний;
- в) .....
- г) .....

• **Доповніть складові системи наукових знань:**

- а) теорія;
- б) закони;
- в) .....
- г) .....

• **Продовжіть перелік рівнів методологічного аналізу:**

- а) філософський;
- б) загальнонауковий;

- в) .....
- г) .....
- **Метод науково-педагогічного дослідження – спостереження, належить до:**
- а) теоретичних методів;
- б) емпіричних методів;
- в) методів математичної статистики.
- **Метод науково-педагогічного дослідження – аналіз і синтез, належить до:**
- а) емпіричних методів;
- б) теоретичних методів;
- в) методів математичної статистики.
- **Продовжте речення «Методологія – це...**
-
- **Продовжіть перелік наукових підходів до історико-педагогічного дослідження:**
- а) історико-педагогічний;
- б) герменевтичний;
- в) персонологічний;
- г) .....
- д) .....
- **Продовжіть перелік видів наукових публікацій:**
- а) наукова стаття;
- б) тези доповідей;
- в) .....
- г) .....
- **До кваліфікаційних робіт належать:**
- а) магістерська роботи;
- б) реферат;
- в) бакалаврська робота;
- г) наукова стаття.
- **Продовжте речення «Метод науково-педагогічного дослідження – це ...**

Модуль 3. Академічна доброчесність як вимога та принцип організації наукового дослідження

Тестові завдання за змістом тем модуля

1. **Продовжте речення «Академічна доброчесність – це...**
2. **До кваліфікаційних робіт належать:**
  - а) магістерська роботи;
  - б) реферат;
  - в) бакалаврська робота;
  - г) наукова стаття.
3. **Продовжіть перелік принципів академічної доброчесності:**
  - а) принцип законності і верховенства права;
  - б) свободи та людської гідності;
  - в) .....
  - г) .....
4. **Доповніть перелік видів наукових публікацій:**

- а) наукова стаття;
- б) тези доповідей;
- в) .....
- г) .....

5. Продовжте речення «Кодекс академічної доброчесності – це...

6. Які назви з переліку є видами порушень академічної доброчесності:

- а) реферат;
- б) метод;
- в) самоплагіат;
- г) академічний плагіат.

7. Самостійна науково-дослідницька праця, яку виконують із метою встановлення відповідності рівня освітньої та наукової підготовки здобувача другого рівня вищої освіти – це:

- а) бакалаврська робота;
- б) реферат;
- в) магістерська робота;
- г) тези доповідей.

8. Формою навчальної і науково-дослідної роботи є:

- а) реферат;
- б) магістерська робота;
- в) бакалаврська робота;
- г) наукова стаття.

9. Продовжіть перелік видів академічної відповідальності:

- а) повторне проходження оцінювання;
- б) повторне проходження відповідного освітнього компонента освітньої програми;
- в) ...;
- г) .....

10. Продовжте речення «Реалізація академічної доброчесності у ПНПУ імені В. Г. Короленка здійснюється через...:

ПИТАННЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

- Наука як форма людської діяльності. Основна мета науки.
- Витоки і генеза розвитку науки. Передумови науки в Давній Греції. Наука античного світу (протонаука). Натурфілософія.
- Диференціація науки, виділення самостійних дисциплін.
- Наука у добу Відродження. Перехід від натурфілософії до природознавства. Відкриття у фізиці, хімії, механіці, математиці, біології, астрономії, геології.
- Революція у природознавстві наприкінці ХІХ – на початку ХХ ст. Наука в сучасних умовах
- Складові науки. Система наукових знань.
- Складові науки. Наукова діяльність.
- Етапи отримання наукової продукції.
- Наукова теорія. Гносеологічний, логічний, методологічний підходи до її визначення.
- Функції наукової теорії.
- Чинники розробки наукової теорії. Виникнення наукових ідей. Формулювання принципів, законів, категорій, понять.
- Чинники розробки наукової теорії. Висунення гіпотези. Доведення теорем.
- Шлях становлення наукової теорії.
- Наукове пізнання, його види.
- Наукове дослідження як форма процесу пізнання.
- Категоріально-понятійний апарат наукового дослідження.
- Методологія як основа наукового дослідження.
- Фундаментальні наукові дослідження, їх мета.
- Прикладні наукові дослідження, їх мета.
- Види наукових досліджень за джерелами фінансування.
- Види наукових досліджень залежно від поставлених цілей.
- Специфіка і сутність науково-педагогічного дослідження, його мета.
- Категоріальний апарат науково-педагогічного дослідження (об'єкт, предмет, мета, завдання).
- Фундаментальні наукові дослідження в педагогіці.
- Академія педагогічних наук України, Інститут інноваційних технологій та змісту освіти Міністерства освіти і науки України.
- Прикладні наукові дослідження в педагогіці.
- Розробки, які мають на меті створення програм, підручників, посібників, інструктивно-методичних рекомендацій з питань організації процесів виховання і навчання, управління виховними системами.
- Об'єкти науково-педагогічного дослідження.
- Критерії ефективності науково-педагогічного дослідження.
- Вимоги до виконання науково-педагогічного дослідження.
- Етапи організації науково-педагогічного дослідження (діагностично-концептуальний).
- Етапи організації науково-педагогічного дослідження (організаційно-прогнозувальний).
- Етапи організації науково-педагогічного дослідження (формувальний).
- Етапи організації науково-педагогічного дослідження (узагальнювальний).
- Методологія науково-педагогічного дослідження.

- Принципи науково-педагогічного дослідження.
- Рівні методологічного аналізу (філософський).
- Рівні методологічного аналізу (загальнонауковий).
- Рівні методологічного аналізу (конкретно-науковий).
- Метод науково-педагогічного дослідження. Класифікація методів науково-педагогічного дослідження.
- Емпіричні методи науково-педагогічного дослідження (педагогічне спостереження, бесіда, анкетування).
- Емпіричні методи науково-педагогічного дослідження (педагогічний експеримент, метод соціометрія, метод психологопедагогічного тестування).
- Теоретичні методи науково-педагогічного дослідження (аналіз і синтез, індукція і дедукція, порівняння, класифікація).
- Теоретичні методи науково-педагогічного дослідження (узагальнення, абстрагування, конкретизація).
- Математичні і статистичні методи науково-педагогічного дослідження (метод реєстрування, метод ранжування, метод моделювання, метод вимірювання).
- Специфіка історико-педагогічного дослідження.
- Історико-педагогічні методи дослідження (ретроспективний, конкретно-пошуковий; хронологічно-педагогічний, логіко-історичний; метод педагогічного прогнозування; біографічний).
- Історико-педагогічні методи дослідження (метод педагогічної реконструкції; метод вивчення історико-педагогічних джерел; метод історіографічного аналізу; метод історичної критики біографічних масивів).
- Наукові підходи до історико-педагогічних розвідок (історико-педагогічний, системний, феноменологічний).
- Наукові підходи до історико-педагогічних розвідок (герменевтичний, історіографічний, персонологічний).
- Етапи організації історико-педагогічного дослідження.
- Види наукових публікацій (монографія, стаття, автореферат, препринт, тези доповідей, наукова доповідь, збірник наукових праць).
- Реферат як форма навчальної і науково-дослідної роботи.
- Характеристика видів кваліфікаційних робіт.
- Магістерська кваліфікаційна робота, вимоги до її написання.
- Алгоритм виконання магістерської кваліфікаційної роботи.
- Етапи виконання магістерської кваліфікаційної роботи.
- Технічні вимоги до оформлення кваліфікаційної роботи.
- Підготовка до захисту та захист кваліфікаційної роботи.
- Академічна доброчесність як сукупність етичних принципів та визначених законом правил.
- Міжнародний центр академічної доброчесності при Ратлендському інституті етики, Університет Клемсон в Південній Кароліні. Документ “Фундаментальні цінності академічної доброчесності” (Fishman 2012).
- Проект сприяння академічній доброчесності в Україні (Strengthening Academic Integrity in Ukraine Project — SAIUP).
- Кодекс академічної доброчесності Національного агентства забезпечення якості вищої освіти.

- Принципи академічної доброчесності (законності і верховенства права, свободи та людської гідності, професіоналізму та компетентності, чесності і порядності, справедливості і толерантності та ін.)
- Види порушень академічної доброчесності (академічний плагіат, самоплагіат, фабрикація, фальсифікація).
- Види порушень академічної доброчесності (списування, обман, хабарництво, необ'єктивне оцінювання та ін.).
- Поняття академічної відповідальності. Види академічної відповідальності здобувачів вищої освіти.
- Інструменти боротьби та профілактики плагіату, досвід зарубіжних країн.
- Порядок виявлення та встановлення фактів порушення академічної відповідальності.
- Реалізація академічної доброчесності у ПНПУ імені В. Г. Короленка (Кодекс академічної доброчесності ПНПУ імені В. Г. Короленка, Комісія з академічної доброчесності вченої ради ПНПУ імені В. Г. Короленка, Положення про запобігання та виявлення академічного плагіату).

Критерії оцінювання навчальних досягнень магістрантів

Вид навчальної діяльності	Критерії оцінювання
Аудиторна робота	<p>Максимальна кількість балів за опанування тем семінарських занять – 10.</p> <p>Розподіл балів при проведенні поточного контролю:</p> <p>10 балів – високий ступінь засвоєння теоретичних питань, що розглядаються, взято участь в обговоренні їх змісту; змістовно опрацьована рекомендована література до заняття, зроблено власні висновки; на високому науково-методичному рівні виконано практичне завдання з елементами творчості.</p> <p>7-9 балів – достатній рівень засвоєння теоретичних питань, що розглядаються, взято участь в обговоренні їх змісту; на достатньому рівні опрацьована рекомендована література до заняття; на достатньому науково-методичному рівні виконано практичне завдання.</p> <p>4-6 бали – середній рівень засвоєння теоретичних питань, що розглядаються; законспектовано частину першоджерел та рекомендованої літератури до заняття, взято участь в обговоренні їх змісту; на посередньому методичному рівні виконано практичне завдання.</p> <p>1-3 бали – фрагментарний, початковий рівень засвоєння теоретичних питань, що розглядаються; рекомендована література до заняття майже не опрацьована; практичне завдання не виконано</p>
Самостійна робота студентів	<p>Максимальна кількість балів за опанування тем – 10 балів.</p> <p>Розподіл балів при аналізі самостійної роботи студентів:</p> <p>10 балів – на високому творчому рівні у повному обсязі (100%) висвітлено всі питання теми, продемонстровано вміння виділяти головне, текст грамотно структуровано, зроблено висновки, обрано оптимальну форму представлення результатів, роботу якісно оформлено.</p> <p>7-9 балів – на достатньому рівні в обсязі (80%) висвітлено всі питання теми, продемонстровано вміння виділяти головне, текст структуровано, висновки зроблено частково, обрано оптимальну форму представлення результатів, роботу оформлено з невеликими помилками.</p> <p>5-6 бали – на середньому рівні в обсязі (60-70%) висвітлено питання теми, продемонстровано вміння виділяти головне, проте з деякими неточностями, текст структуровано задовільно, висновки не зроблено, обрано форму представлення результатів, роботу оформлено з невеликими помилками.</p>

3-4 бали – на початковому рівні в обсязі (40-50%) висвітлено не всі питання теми, не виділено головне, текст не структуровано, висновки не зроблено, обрано форму представлення результатів, роботу оформлено з помилками.
1-2 бали – на початковому рівні в обсязі (20-30%) висвітлено не всі питання теми, не виділено головне, текст не структуровано, висновки не зроблено, обрано форму представлення результатів, роботу оформлено з помилками

Модульна Максимальна кількість балів за виконання МКР – 10 балів.

контрольна Розподіл балів при аналізі контрольної роботи:

робота 9-10 балів – усі питання розкриті в повному обсязі розгорнуто, вичерпно без помилок і неточностей, правильно дано визначення основних понять і категорій.

7-8 балів – усі питання в цілому розкриті, але є неточності у формулюванні окремого поняття чи категорії.

5-6 бали – усі питання розкриті частково, є більше двох неточностей у формулюванні понять і категорій.

3-4 балів – питання розкрито неповно, не зовсім точно сформульовані поняття та категорії, основний зміст та логіка розкриття питання відсутня.

1-2 бали – розкрито не всі питання, відповідь фрагментарна

ПідсумковийЗалік (максимальна кількість балів – 100).

контроль

**Сума балів,
накопичених
студентом у процесі
вивчення навчальної
дисципліни**

**Рівень досягнення студентом запланованих
результатів навчання з навчальної дисципліни**

90–100

- 1) має фундаментальні знання теоретико-методологічних засад науки, глибоко усвідомлює її роль в сучасному світі;
- 2) має глибокі систематизовані знання основ методології науково-педагогічного дослідження;
- 3) ґрунтовно аналізує методи науково-педагогічного дослідження, на високому рівні демонструє вміння обирати і застосовувати методи відповідно до мети і завдань теоретичних пошуків;
- 4) на високому рівні характеризує етапи організації науково-педагогічного дослідження;
- 5) має ґрунтовні систематизовані знання сутності академічної доброчесності, на високому рівні дотримується її принципів;
- 6) на високому рівні опанував технологію написання наукових статей, доповідей, повідомлень, рефератів, кваліфікаційних робіт;
- 7) виявляє високий ступінь сформованості методологічної культури.

75–89

- 1) знає теоретико-методологічні засади науки, усвідомлює її роль в сучасному світі;
- 2) має систематизовані знання основ методології науково-педагогічного дослідження;
- 3) змістовно аналізує методи науково-педагогічного дослідження, на достатньому рівні демонструє вміння обирати і застосовувати методи відповідно до мети і завдань теоретичних пошуків;
- 4) на достатньому рівні характеризує етапи організації науково-педагогічного дослідження;
- 5) має систематизовані знання сутності академічної доброчесності, на належному рівні дотримується її принципів;
- 6) на достатньому рівні опанував технологію написання наукових статей, доповідей, повідомлень, рефератів, кваліфікаційних робіт;
- 7) виявляє належний ступінь сформованості методологічної культури.

60–74

- 1) знає теоретико-методологічні засади науки на репродуктивному рівні, частково усвідомлює її роль в сучасному світі;
- 2) знає основи методології науково-педагогічного дослідження на репродуктивному рівні;
- 3) на мінімально достатньому рівні аналізує методи науково-педагогічного дослідження, демонструє репродуктивний рівень обирати і застосовувати методи відповідно до мети і завдань теоретичних пошуків;
- 4) на мінімально-достатньому рівні характеризує етапи організації науково-педагогічного дослідження;
- 5) знає сутність академічної доброчесності, на мінімально достатньому рівні дотримується її принципів;
- 6) на мінімально достатньому рівні опанував технологію написання наукових статей, доповідей, повідомлень, рефератів, кваліфікаційних робіт;
- 7) виявляє мінімальний ступінь сформованості методологічної культури.

35–59

- 1) частково обізнаний з теоретико-методологічними засадами науки, майже не усвідомлює її роль в сучасному світі;
- 2) частково обізнаний з основами методології науково-педагогічного дослідження;

- 3) демонструє початкові вміння аналізу методів науково-педагогічного дослідження, початкові вміння обирати і застосовувати методи відповідно до мети і завдань теоретичних пошуків;
- 4) частково характеризує етапи організації науково-педагогічного дослідження;
- 5) поверхово усвідомлює сутність академічної доброчесності, демонструє початкові вміння дотримання її принципів;
- 6) демонструє початкові вміння опанування технологією написання наукових статей, доповідей, повідомлень, рефератів, кваліфікаційних робіт;
- 7) виявляє недостатній ступінь сформованості методологічної культури.

0–34

- 1) не обізнаний з теоретико-методологічними засадами науки, не усвідомлює її роль в сучасному світі;
- 2) має фрагментарні знання з основ методології науково-педагогічного дослідження;
- 3) демонструє фрагментарні вміння аналізу методів науково-педагогічного дослідження, не здатен обирати і застосовувати методи відповідно до мети і завдань теоретичних пошуків;
- 4) не характеризує етапи організації науково-педагогічного дослідження;
- 5) не усвідомлює сутність академічної доброчесності, не дотримується її принципів;
- 6) не опанував технологією написання наукових статей, доповідей, повідомлень, рефератів, кваліфікаційних робіт;
- 7) не володіє методологічною культурою.